შვილი ყმაწვილებისა.

მოქმედება პირველი.

(სცენა წარმოადგენს გზასა, რომელიცა შევალს სოფელში და სოფელიცა მოჩანს პირდაპირ. გზის პირს მიკიტანის დუქანი არის გამლელ-გამომლელთათვს.)

გამოსვლა 1.

მიკიტანი და სალომე.

მიკიტანი.

(თრევით გამოჰყავს დუქნითგანა სალომე, რომელსაცა აცვია მგელმული ტანისამოსი, ჰსჩანს რომ ავათ არის, მაგრამ პირს კიდევ ეტყობა სიკეკლუცე.) არ არის ადგილი დედაკ! არ არის ადგილი მეთქი, გეუბნებიან რომ არ არის!... დღეს ამ დუქნის მოშორებით ეკკლესია უნდა აკურთხონ და აბა ახლა გასინჯე, თუ რამდენი ხალხი მოვა სანახავათა, კურთხევის უკან ამ ჩემს დუქნისაკენ გამოსწევენ დასასვენებლათა, აბა სად იქნება შენთვს ალაგი რომ შენც აქ იყო, ერთი კარგა იფიქრე და!... ერთი დღე ძლივს შემხვდა მოგებისა და შენც ახლა ამი ტუდი?

სალომე.

როგორ არა გრცხვენიან რომ მაგდენ სახლითგან საწყალსა და ავათ მყოფს დედაკაცსა.

ცისკარი.

მიკიტანი.

კი არ გაგდებ, გითხოვ რომ მეტი ალაგი არა მაქვს.

სალომე.

უნდა იცოდე, თუ მაგ შენ სასტიკ ქცევაზედ როგორ მტკივა გული!

მიკიტანი.

ნუ ჯავრობ ტყუილათ, აბა რას ჯავრობ?

სალომე.

მე შემომეხარჯა უკანასკნელი ფული შენს სადგომში, და ახლა კი მაგდებ!

მიკიტანი.

მეც მაგას ვამბობ რომ შემოგეხარჯა ფული და მე მუქთათ ხომ არ გაჭმევ პურსა.

სალომე.

ვინ გეუბნება მუქთათ მაჭამეო, საქმეს გაგიკეთებ როცა მოვრჩები და ნუ მაგდებ შინათგან, აბა ვის მივმართო ესრეთ საწყალმა?

მიკიტანი.

სად შეგიძლიან საქმის გაკეთება, რომ ძლივსღა ლაპარაკობ. ხელები შენი ძლივსღა მოქმედობენ. —

სალომე.

ღვთისაგან არ დავკარგავ კიდევ იმედსა. ღმერთი მოწყალეა, იქნება მოვრჩე!

მიკიტანი.

როდესაც მორჩე მაშინ მოდი! ახლა?

სალომე.

მინამდისინ? სად დავსდგე? როგორ ვიცხოვრო?

შჳლი ყმაწჳლებისა.

ვის შევაფარო თავი?

მიკიტანი.

კარგი დღეები არის, ახლა ყოველგან დაიდგომლებსა.

სალომე.

ეგ მართალია ვსთქვათ მაგრამ, ამ ჩემს დარბაზს მკველ-მკულს ტანისამოსს რომ არ შეუძლიან დამაცვას წვიმისა და სიცივისაგან.

მიკიტანი.

მზე ამოვა და ხელახლად გაგაშრობს.

სალომე.

ვსთქუათ რომ ეგეც აგრე იყოს, ვინ მომცემს ერთს ლუკმა პურს რომ მოვიკლა შიმშილი?

მიკიტანი.

როგორც გინდა მოიკალ შიმშილი მე რა მენაღვლება, ჩუენი ღვდლისაგან ილაჯი იყო გაწყვეტილი სულ ამას იძახდა «კაცსა საზრდოს ის მისცემს ვინცა ზრდის და ინახავს ფრინველთაო». რა ვიცით, იქნება შენზედაც ახდეს ესა.

სალომე.

ულმობელო კაცო! ხომ კარგათ იცი რომ მრთელი ორი დღე არის არა მიჭამია.

მიკიტანი.

აგათ მეოფეები ძალიან ცოტასა სჭამენ.

სალომე.

გევედრები ღმერთსა, რომ შემდგომს წმინდათ გავგისწორდები, ახლაკი კუჭი გამიძღე.

ციხკარი.

მიკიტანი.

ბევრს ნუღარა ბოდამ ერთი თუ ღმერთი გრწამს, რაც არა გაქჳსრა, რით გამისწორდები. მეტადრე ახლა, ამ სიძვირეში, რომ ყოველი კაცი თავის თავისათჳს უნდა ფიქრობდეს.—

სალომე.

ახ! განა ასე ყოფილა? რომ ღარიბები უნდა კვდებოდნენ სიმშილითა!?

მიკიტანი.

რისთჳსა კვდები! აი, მე შენ გეტყჳ, როგორც იშოვნი პურისა: აი გზა, ამ გზაზედ ყოველთჳს ფეხ-უწყვეტლად ხალხი დადის! დაჯექი და ვინცა ვინ გაივლის დაუწყე მოწყალების თხოვნა.

სალომე.

უნდა ვითხოვო მოწყალება?... მაშ ისევ სჯობია მშიერი მოვკვდე.

მიკიტანი.

ეე! კარგი ქალბატონი ბრძანებულხარ?... მე ვხედავ რომ შენზედ უფრო კარგები გლახაობენ!... მხოლოდ ერთი დაწყობა არის ძნელი, მერმე ისე წახალისდები, რომ ბევრიც გქონდეს ვეღარ მოიშლი.

(სალომე ჩამოჯდება წყნარად ქვაზედ ხის ძირში, რომელიცა დგას დუქნის კარზედ.)

მიკიტანი.

აგერ, უყურე, ვიღაც მოდის. მე შენ გასწავლი როგორც უნდა სთხოვო.

შჳლი ყუმანკოებისა.

გამოსვლა 2.

ისინივე და გლეხ-კაცი, (ხურჯინით მხარზედ, მოდის გზაზედ.)

მიკიტანი.

გამარჯობა ძმაო!

გლეხ-კაცი.

გაგიმარჯოს.

მიკიტანი.

მადლი არის ძმაო, არ გაიკითხავ ამ საწყალს დედაკაცს?

(გლეხ-კაცი გაუვლის სალომეს გვერდს და წავა თავის გზაზედ.)

მიკიტანი.

არც ეგრე საჭირო იყო მაგის მოწყალების მოცემა, ეგ თჳთან გლახა არის და კელსაქმით ცხოვრობს, რომლითაცა შოულობს ერთს ლუკმა პურს. აი, აგერ შეხედე მოდის ჩვენის სოფლის ნაცვალი, რომელიცა მალიან მდიდარი არის, ამისთჳს რომ ყოველ კჳრას საყდრის კარზედ რომ ჩაივლის ხოლმე, თითოს-გროშს განხანაკში ჩააგდებს ხოლმე, იმისათჳს დიდი არაფერია რომ ერთის ლუკმის ფასი გაჩუქოს.

გამოსვლა 3.

მიკიტანი, სალომე და ნაცვალი, (ნაცვალი წყნარიად შემოვა სცენაზედ.)

ცისკარი.

მიკიტანი.

გამარჯობა, ნაცვალო! აგერ ზის საწყალი დედაკაცი დ̃ ითხოვს მგზავრთაგან მოწყალებასა.

ნაცვალი.

სირცხვილი არ არის მაგისთჳს რომ გლახაობს! ახალგაზრდა დედაკაცი არის, ხომ შეუძლიან მუშაობა?

მიკიტანი.

ავათ მყოფია.

ნაცვალი.

ამ ქვეყანაში კაცი ყოველს მწუხარებას უნდა აიტანდეს; ახლა ფული მჭირია: ხეებს არ ასხია რომ მოვკრიფოთ.

მიკიტანი.

ნახევარ პურის ფასი მაინც აჩუქე, ეს ორი დღეა არა უჭამია.

ნაცვალი.

(გაუვლის გვერდზედ.) პურის ფასი მქონდეს, ჩემთჳსაც კარგია. (გავა,)

მიკიტანი.

სჩანს რომ უბედური დედაკაცი ყოფილხარ, სთხოვე ახლა სხვასა, ყველა ხომ იმისთანა ბუნწი არ არი?

(მიკიტანი შედის თავის დუქანში.)

გამოსვლა 4.

სალომე. (მარტო)

ახ! ღმერთო ჩემო! აქამდისინ მოფარავდი შენ

შვილი უმანკოებისა.

სინანულისაგან, მთელი ახლავე ჩემგან მხურვალე მადლობა!.. თუ რომე მექნებოდა ჯვარი მაინცა, ამ შეიწროებას აღარ მივახწევდი, მაგრამ განუშორებელმა ცოდვებამ მეტად დამტანჯა.—როგორ არა გრძნობს ნეტა ახლა ჩემი შვილი, რომ იმის დედას არა აქვს ერთი ლუკმა პური!... მაგრამ ვინ იცის ცოცხალია თუ არა?... იქნება გრილს მიწაშიაც არის?. ახ, არა!-არა!-ღმერთი მრავალ მოწყალეა, სრულებით არ დამღუპავს მე. იმისათჳსა ვცხოვრებ და ვიტანჯები ესრეთ, რომ ღმერთს უნდა კიდევ მაჩუენოს ჩემი შვილი.—მაგრამ შენკი! თჳთან შენ, რომელიცა ხარ მიზეზი ამ ჩემის ტანჯვისა! მაგრამ, არა, არ შემიძლიან დავწყევლო, ისევ ღმერთმან მოგცეს მშვიდობა თუ რომ დაიდუმებს უმანკოების წარმხოცველის ცოდვასა!... როგორ მშიერი ვარ!—როგორის მადითა ვჭამდი ერთს ლუკმა პურსა, რომ მქონოდა ახლა!—უნდა ისევ მოვითმინო, იქნება კეთილთა კაცთა, ამ გზაზედ გამვლელთა, არ მიმახწიონ სიკვდილამდენ შიმშილითა.

გამოსვლა 5.

სალომე და ახალგაზდა ქალი გლეხკაცისა, (კალათით მოაქვს კვერცხები და პატარა სურით რძე)

გლეხ-კაცის ქალი.

აქ რასა ზიხარ დედავ?

სალომე.

ახ! შვილო, ხომ არ გექმნება ერთი ლუკმა პური?

ციხვარი.

გლეხ-კაცის ქალი.

(დადგება სიბრალულის სახით.) პური? — არა მაქჳს დედაშვილობამა. განა მშიერი ხარ?

სალომე.

მშიერი როგორ არა ვარ რომ ვკვდები მშიერი.

გლეხ-კაცის ქალი.

ახ! ღმერთო! ფულიც არა მაქჳს რომ მიგცე, პურიც გზაზედა ვჭამე, აღარ დამრჩა. ახლა დედავ მივდივარ ქალაქს კვერცხების და რძის გასაყიდავათა და როდესაც დავბრუნდები, ღმერთს გეფიცები რომ ერთს გროშს გაჩუქებ. მაგრამ მინამდისინ რომ მშიერი იქნები? თუ გინდა რძე დალიე.

სალომე.

კარგი. იქმნება შვილო! ყელს მაინც გავისველებ.

გლეხ-კაცის ქალი.

აი დედავ, დალიე! (სურის ტუჩს პირს მიადებს დიდის სიხარულით.) კიდევ მოსვი დედაშვილობასა, კიდევა.

სალომე.

ღმერთმა დაგსაჩუქროს შვილო, ღმერთმან გარდაგიხადოსთ ისე, როგორც მე ახლა გამამიყვანე სიკვდილისაგან და მომეცი ყუათი.

გლეხ-კაცის ქალი.

მადლობა ღმერთსა! მშვიდობით დედაო! მშვიდობით!

(წავადის სცენითგან სიმღერას ამბობს სოფლურათა)

შვლი ყუმანკოებისა.

სალომე.

(რა უყურებს უკანით.) მეც იმისთანა ვიყავი, მეც ისე ვმღეროდი ხოლმე და ვმხიარულებდი, მეც ისე მიყვარდა კეთილის ქმნა, მაგრამ ახლა კი, ასე. უწყალოდ მოვუძლურდი.

გამოსვლა 6.

სალომე და მონადირე. (თოფით და ძაღლებით მინდორზედ გამოივლის სანადიროთ.)

სალომე.

ღმერთმა ბევრი ნადირი დაგასხოცინოს კეთილო კაცო!

მონადირე.

(გვერდს გაუვლის.) უჰ! დასწყევლოს ღმერთმა, რადა ჰებერი დამხვდა, აბა ახლა დავხოცავ ბევრსა აი! რაკი ეს წყეული ბებერი დედაკაცი დამხვდა გზაში, ერთს ჩიტსაც ვეღარ მოვკლავ, ეშმაკები მოვიდნენ და წაიღონ შენი თავი! (გავა.)

სალომე.

გაკითხვის მაგიერათ გამლანძღა, ახ! ბოროტებაო!... აგერ კიდევ კიდაც მოდის, ეს კი მოლიციონერი არის, იმას რა ექმნება მე რა მამცეს.

ლისვარი.

გამოსვლა 7.

სალომე და გრიგოლ.

გრიგოლ.

(თოფი მხარზედ გაუგდია და სამღერით მოდის, რა მოუახლოვდება დუქანსა დადგება და შეჰყურებს.) ახლა ერთი ლუკმა არაყი, რათაც უნდა ღირს, მეტადრე ამ სიცივეში! მაგრამ არა! ჯერ ჯიბეს უნდა დავეკითხო, მაქვს რამე თუ არა? (ამოიღებს შავს ფულსა და სთვლის.) მქონია მადლობა ღმერთს საღილის ფული, მაგრამ ვახშმათ რომ აღარ დამრჩება? ეჰ, ღმერთი მოწყალეა. ვახშმათ სხვას მამცემს! რა მწყურიან? ეი! მიკიტანო! (რა დაინახავს სალომეს.) ეს ვინაა? მგონია ჩვათ მეოფია, საწყალს სიკვდილის ფერი დასდებია, ჴელსაც ძლივსღა სძრავს, ამ საწყალს შემწეობა უნდა.——განა კაცმა მოწყალება არ უნდა მისცეს მინამდისინ, მინამ არა სთხოვონ? მაგრამ ძნელი ეს არის, ამასაც რომ მივცე, არაყიც რო დავლიო, საღილის ფული აღარ დამრჩება? რა უშავს! არაყის მაგიერ წყალს დავლევ, წყალი მომიკლავს წყურვილსა და მე ვიქნები მხიარულად, რადგანაც ვიქმ კეთილს საქმესა. აჰ დედავ ფული! (მივა სალომეს ახლო და აძლევს ფულსა, რომელიცა უნდა მიეცა არაყში.)

სალომე.

(დააცქერდება მილიციონერს და შემდგომს უცებ დაიყვირებს.) გრიგოლ!

შვილი ყმანკოებისა.

გრიგოლი.

(განცვიფრდება, დააგდებს ფულსა, თოფსა, ხურჯინსა, ქუდსა და მოეხვევა.) დედაჯან! (ორივე ხმა გაკმენდით არიან; ჯერ პირველად გრიგოლ მოვა გონსა.) დედაჯან! დედაჯან! მითხარი ღვთის გულისათჳს, ეგ რა ამბავია შენს თავსა; რა მიზეზით დამხვდი მაგ საშინელს მდგომარეობაში.

სალომე.

(ცახცახით.) მე არ შემიძლიან... გამოვსთქვა შვილო ჩემო! საყვარელო გრიგოლ!-სიხარული....-სიხარული...

გრიგოლი.

დამშვიდდი დედაჯან! (მიიყუდებს მშობლის თავსა
როგორ ცახცახებ! გონია გულს გი-

სალომე.

ძალიან უღონოთა ვარ შვილო... არც დღესა, არცა გუშინ, მრთელს დღეს არა მიჭამიარა...

გრიგოლი.

(ადგება შეწუხებული, ორივე ჴელებს მიიფარებს თვალებზედ.) ახ! ღმერთო ჩემო! (სტაცებს ხურჯინს! ჴელს და ამოიღებს პურსა.) აი დედაჯან პური. (ჭრევს ფულებსა ალაგითვან, ზოგს ჯიბითვან მოუმატებს.) აი დედაჯან, ფულებიცა მაქვს!... თუ ეს ფულებიც საკმაო არ არის, გავყიდი დედაჯან ამ ჩემს ტანსაცმელსა და შენკი მშიერი არ მოგკლავ! ახ, დედაჯან! ჩემო საყვარელო დედაჯან! (არახუნებს დუქნის კარებსა.) ეი! მიკიტანო!

ციხვარი.

მიკიტანი.

(კარებიდგან თავს გამოჰყოფს.) რაო? რა გინდა?

გრიგოლი.

ერთი ჩარექი ღვინო, ჩქარა ამ საათში! ჰა!...

მიკიტანი.

ერთი ჩარექი?

გრიგოლი.

ჯ მეთქი, ჯ!

მიკიტანი.

ვისთვის გინდა?

გრიგოლი.

ჩემთვის! დასწყევლოს ღმერთმა! წადი ჩქარა!

მიკიტანი.

ნუ ჯავრობ ძმაო, ნუ ჯავრობ'
ფული გაქვს თუ არა? იქნება დ
მე კი მერე ფული არ მამცე, მე..ე:

გრიგოლი.

აი ფული. ჩქარა მოიტანე მეთქი, თორემ რაც ე მაგ დახლში გაქვს ჰე არა გაქვს, სულ მივამტვრევ-მოვამტვრევ.

მიკიტანი.

მოითმინე! მოითმინე (მოაკეტს კარებსა.)

გრიგოლი.

(დედას) არა გიჭამიარა? მრთელი დღე არა გიჭამიარა? მე კი ვიყავი მაძღარი მაშინ, როდესაც რომ მშობელი ჩემი, ჩემი დედა, რომელსაცა გაუზდივარ მუმუთი, მოითმენდა სიმშილსა, წყურვილსა!

შვლი უმანკოებისა.

ღმერთო ჩემო! მფარველო მოწყალეო ღმერთო! სად ვიყავ მაშინ მე?

სალომე.

ნუ სწუხარ შვლო! საყვარელო შვლო გრიგოლ! ვნახე და ვიგრძენ ახლა, თუ რა არის სიხარული. ისე ვიყავი ავათ, რომ სრულებით არ მეგონა, რომ შენ გნახავდი.

გრიგოლი.

ავათ იყავი? მეკი გშორავდი და არ ვიყავი შენთან! ახლა დედაჯან, აღარაოდეს აღარ მოგშორდები, მხედამ დედაჯან როგორ გავიზარდე და დავვაჟკაცდი; მე ახლა უნდა ვიმუშავო და შენკი შევინახო კარგათ.

მიკიტანი.

დუქნითგან ჩარექით.) აი ღვინო!
მგონია კახეთშიაც არ იყოს
ჰა! ჰა... ჰა! სწორეთ შაჯაცვაა!

გრიგოლი.

მომეცი აქა! რა ღირს ეს სამაგელი?

მიკიტანი

სამაგელი?-ჩემი ღვინო სამაგელი არ არის!... ამაზედ უჯრო კიდევ სხვა კარგი მაქვს!... (გრიგოლს უნდა გამოართვას საჩქაროთ.) მოიცა! მოიცა, ჯერ ფული მამეცი! ეს ღვინო აქა ღირს, ექვს აბაზათ თუნგი, კიდევაც იაფია ამ სიმვირეში.

გრიგოლი.

(აძლევს სრულებითა ფულსა,) ჰა, დაიჭი (სცაქანზედ უსხავს დედას, რომელიცა სვამს და ჰურს

ციხვარი.

ატანს.)

მიკიტანი.

(სთვლის ფულსა.) აქ აკლია გონია რამდენიმე გროში, მაგრამ თუნდა კარგი, თქუენთჳს მიჩუქებია რაც აკლია! — გაუფრთხილდით სტაქანსა არ გატეხოთ. (გავა,)

სალომე.

მადლობელი ვარ შვილო გრიგოლ!-ღვინო ხომ სიმრთელეს მიმატებს, მაგრამ უფრო უმეტეს სიმრთელეს და სიცოცხლეს მიმატებს, რომ გსვამ შენის კელით!

გრიგოლი.

ბევრს ნუ ლაპარაკობ დედაჯან! ჯერ . . . .

სალომე.

მითხარი შვილო! ამ ხუთს .
გაატარე დრო? რომელს მხარე

გრიგოლი.

ბევრი კარგი ვნახე დედაჯან და ბევრი ავი! ზოგჯერ ბევრი მქონდა ხოლმე და ზოგჯერ სრულებით არაფერი.

სალომე.

შვილო! ჩემო ორივ თვალის სინათლევ შვილო! წიგნიცარი მაინც როგორ არ მამწერე?

გრიგოლი.

ახ, დედაჯან! განა არ იცი რომ საწყალს მილიციონერს იმდენი არ ექმნება რომ თავის თავიც დაარჩინოს და წიგნის გაგზავნაშიაც აძლიოს! კარგათ იცი რა ჯამაგირიცა მაქუს, მე ყოველთჳს

ამასა ვფიქრობდი, რომ დედა ჩემს რა უშავს მეთქი, მაძღარიც იქნება და მშვიდობითაცა მეთქი, ერთს კვირას კიდევ მოვიცდი და წავალ სანახავათ მეთქი, კვირები გარბოდნენ და იმისთანა შემთხვევები მექონდა რომ ძნელი იყო მოსვლა.—მაპატიე დედაჯან, თუმცა დიდი დამნაშავე ვარ!

სალომე.

მაპატიებია ყოველივე შვილო!.. ხომ დაეთხოვე შენს მეუფროსეს?

გრიგოლი.

დიახ დედაჯან. დავეთხოვე ორის თვით, მაგრამ ვხედავ რომ მე შენთვის საჭირო ვარ და აქ დავრჩები ყოველთვის. მე შენ ვეღარ მოგშორდები.

სალომე.

არა გრიგოლიჯან! რაკი გნახე შენ, სწორეთ მოვრჩები და მომემატება ახალი ძალიცა; მაშინ შევიძლიან კიდევ წავიდე შენს სამსახურში. მე ვერ დავაბრკოლებ, რომ ბედნიერებას არ მიაწიო! მითხარი შვილო! უფრო რა იყო მიზეზი შენის დათხოვნისა?

გრიგოლი.

თუ ნებას მიბოძებ დედაჯან, მე ყოველისფერს მოგახსენებ: ამ ხუთის წლის წინათ, როდესაც რომ გაგშორდი შენ, ყოველივე გამატანე თანა რაც საჭირო იყო, მაგრამ უმარჯვლესი რამე დაგვიწყებოდა.—მოწმობა ჩემის ნათლობისა. მე მაშინ კარგათ იცი დედაჯან ვიყავი თხუთმეტის წლისა, და ასე უმაწვილს სად მეცოდინებოდა თუ მოწმობა

ცისვარი.

ესე დამჭირდებოდა, მაგრამ ბოლოს ისე საჭირო შეიქმნა, რომ მეტი აღარ შემიძლია, ასე რომ ჩუენს ურადნიკს ძალიან შევუყვარდი და ამისთჳს მირჩივა სამხედრო სამსახურში გადავსულიყავი, შეუბნებოდა, იუნკრათ მიგიღებენო და რამდენსამე დროს უკან აფიცარი შეიქმნებიო, მაგრამ რადგანც დაბადების და ნათლობის მოწმობა არა მქონდა დავბრკოლდი და ამან დიდად შემაწუხა, ეს კიდევ არა ფერი; ამხანაგებმა რა შეიტყეს რომ მოწმობა არა მქონდა, იმახდნენ, უთუოთ ბუში არისო და უკანონო შვილს მეძახდნენ, რამდენჯერ ჩხუბი მომი-ვიდა და რამდენჯერ გავიწკიპე ამის გულისათჳს, ბოლოს ურადნიკმა დამიძახა და მითხრა: გრიგოლ! დიდათ მიყვარხარ და მიყვარდი აღრევაცა ვხედავდი რა შენს სიმშვიდესა და ნიჭსა სწავლისასა, მაგრამ ყოველთჳს ასე ჩხუბში ყოფნა და შენი დასჯა ჩემთჳს დიდი შესაწუხებელი არისო, თუ გინდა, დაგითხოვ ორის თჳთა, წადი შენს მშობელთან, იმას უთუოთ ექნება მოწმობა, გამოართვი, მომი-ტანე და მე შენ გაგაბედნიერებო. რომელსაც მე ეს გულმტკივნეული რჩევა მესმოდა, ასე მეგონა თჳთან შენ მელაპარაკებოდი დედაჯან და მარიგებდი, რა ეს მითხრა აიღო ორიოდ შაურიც მაჩუქა და გა-მამისტუმრა, ახლა ხომ შეიტყე დედაჯან, მიზეზი ჩემის აქ მოსვლისა. —

სალომე.

(მოისმინა რა დიდის შეწუხებით და შეშფოთებით.)

მაშ აგრეა საქმე, შვილო გრიგოლ? რომ მოსულხარ

შვილი უმანკოებისა.

მოწმობისათვის?

გრიგოლი.

დიახ, დედაჯან!

სალომე.

ახ, ღმერთო ჩემო!

გრიგოლი.

რა ამბავია დედაჯან!

(სალომე ცრემლებს იწმენდს.)

გრიგოლი.

მითხარი დედაჯან! რაზედა სტირი? რა დაგემართა?

სალომე.

როგორ არ უნდა ვიტირო შვილო, რომ არცა მოწმობა მაქუს შენის დაბადებისა და არცა შემიძლიან აგირთო სადგანაც წყსაა.

გრიგოლი.

როგორ თუ არა გაქუს დედაჯან?

სალომე.

ამისთვის არა მაქუს შვილო, როგორ არ გითხრა და როგორ დაგიმალო, რომ შენა ხარ შვილი უმანკოებისა. —

გრიგოლი.

როგორ თუ უმანკოებისა!!

სალომე.

ასე რომ, შვილო რაც უთქვამთ შენს ამხანაგებს, სწორეთ იმ გვარი შვილი ხარ.

გრიგოლი.

(შეშფოთებული.) როგორც უნდა ვიყო შვილი,

ცისკარი.

ეგ სულ ერთია, მაგრამ ხომ არ შეიძლება მაინც, რომ მამა არა მყოლოდეს?.. ვინ არის მამა ჩემი? მითხარი დედავ?

სალომე.

(ოხვრით.) ახ!-შენი ეგე შეშფოთება მტანჯავს მე!

გრიგოლი.

(ადრინდელისავე სახით.) რათა გტანჯავს? დედა-ჯან! როგორც უნდა ვიყო, გინდა უმანკოების შვილი, გინდა სხვისა, მაინც შენი შვილი ვარ სიკვდილამდე. მაგრამ მაინც კიდევ მითხარ, თუ ვინ იყო და თუ ცოცხალია ვინ არის მამა ჩემი?

სალომე.

როდესაც რომ გამშორდი და მიდიოდი კახეთს მილიციაში, შენ იყავი პატარა და ამისთჳს ვერ მოგენდე და ვერ გითხარი ჩემი საიდუმლოება; ახლა კი ვაჟკაცი ხარ და შეიძლება რომ მოგენდო, გავი-ტყდე შვილო და გითხრა (მხარეზედ) ახ, რამდენჯერ გამიგია, კაცი რომ თავის მწუხარებას გამოსთქვამს ვისთანმე, იმის გულს შემსუბუქება მიეცემა. მადლობა ღმერთს, ბოლოს მომივიდა ის დრო, რომელშიაც შემიძლიან გამოვსთქვა ჩემის გულის დარდი და მწუხარება შევიმსუბუქო; გმადლობ მრავალ მოწყალეო ღმერთო! რომ მომივლინე ამ მწუხარებით დასნეულებულს დროს, იმისთანა სარ-წმუნო მეგობარი, რომელსაც შემიძლიან ვუთხრა ჩემი მწუხარება, და იმით უფრო გმადლობ რომ ეს სარწმუნო მეგობარი არის ჩემი შვილი.

შჳლი ყმაწვილებისა.

გამოვმგზავრდი ამ სოფელში, ვიფიქრე: წავალ ჩემს მჱლებს იქ ჩავური, სადაც დავიბადე და გავუ-ბედურდი მეთქი, გზაზედ მომივიდა ციება და ამ დუქანში თავი შევაფარე და ხომ ხედავ რა მდგო-მარეობაში ვარ შჳლო!

გრიგოლი.

აჰ მშობელო! ეგ რომ სცოდნებოდა შენს შჳლს, ყოველი ლუკმა უნდა იცოდე თუ რა მწარე იქნებოდა იმისათჳს! აჰ! მადლობა ღმერთსა, რომ ცოცხალი დამხვდი! — შენთან დავრჩები დედაჯან, და აღარასოდეს არ მოგშორდები აჰ! რა ვწუხვარ. რომ ხელობა არა ვისწავლე რა, რითაც შემძლებოდა შენი შენა-ხვა! მაგრამ არა უშავსრა, ღონიერი მკლავები მქო-ნან, შემიძლიან ხვნა, თესვა, დამითაც ვიმუშავებ დედაჯან, გავაკეთებ რასმეს! ღმერთი გვიშველის, ის არ დააგდებს უმოწყალოთ იმას, ვისაც უყვარს თავისი მშობელი.

სალომე.

(გულმტკივნეულობით ეხვევა შჳლსა.) ახლა კი შჳლო აღარავინა მჯობს ბედნიერებით და სიმდიდ-რითა!... მრავალ მოწყალეო ღმერთო! ნეტა კიდევ ეყოლება ვისმეს ამისთანა შჳლი?

გრიგოლი.

ერთი კიდევ მითხარი დედაჯან! რა გვარის მამა ჩემი?

სალომე.

თავადი დისამიძე. —

ცისკარი.

გრიგოლი.

თითონაც აქა დგას? ამ სოფელში?

სალომე.

ადრე იდგა აქა იმისი დედა, ის დიდი ხანია რაც რომ მოკვდა!.. შჳლმა წეღანაც გითხარ, შეირთო ცოლი იმერეთში და იქვე თავის ცოლის მზითვის მამულში დასახლებულა. — იმასთან ახლა მაიორი შექმნილა.

გრიგოლი.

მე მოვნახავ იმას! გაბედვით მივალ! დაეხსენი მნახოს თვალით! შენკი მშობელო ზურგით მივიტან იქამდისინ. — როგორი შორს წასულა ის წყეული! სინიდის ხომ შორს ვერ წაუვა, მაგრამ არა! რა საჭირო არის რომ შევიტყო ვინ არის მამა ჩემი მაშინ, როდესაც რომ არის ბოროტი და ავი კაცი! ჩემთჳს ესეც საკმაოა, რომ მყავს კარგი და კეთილი დედა! დედა, რომელსაცა უსწავლებია ჩემთჳს მშობლიური სიყვარული. მე არ მინდა იმისთანა მამა, რომელსაც ვძულვარ თვალის დასანახავათა. არა! არ მოვნახავ მამა ჩემს! დაეხსენ საცა უნდა იცხოვროს, სინიდის — დაბრმავებულის თვალებითა. როდესაც რომ მოუახლოვდება დრო სიკვდილისა, როდესაც რომ დაუსრულდება ჟამი სიცოცხლისა და წარდგება ღვთის წინ, დაეხსენ იქ მისცეს შემოქმედს პასუხი! განა დედაჯან რომ საჭირო არ არის ის ჩუენთჳს? — ახ! მე რა გემართება! თვალები გეხუჭებიან! უფითლდები! რა დაგემართა!

შვილი უმანკოებისა.

გრიგოლი.

მითხარი დედაჯან! შეიმსუბუქე გულის მწუხარება!

სალომე.

ახ! შვილო გრიგოლ! დიდათ მინდა რომ გამოვთქო სრულებით ჩემი ყოველივე დარდი, მაგრამ ენა მიდუნდება შვილო! სირცხვილისაგან თავი ჩაჰკიდე შვილო განა? ვერ მიუყურებ თვალებში?

გრიგოლი.

განა არ ვიცი, როგორი გულიცა აქვს დედაჩემსა? ჰსთქვი დედავ ყოველივე, ნუ გერიდება ჩემი!

სალომე.

შავი და უკუღმა იყოს ის დღე, რა დღესაც მე დავიბადე, აგერ შვილო, იმ სოფელში (თითით აჩვენებს) რომელსაცა ვხედავთ, პირ და პირ. მშობელნი ჩემნი იყვნენ კეთილნი და პატიოსანნი გლეხკაცნი, კარგის ოჯახის შვილები როდესაც რომ შევიქმენ ცამეტის წლისა, მაშინ სადღაცა მნახა, იმ სოფლის მებატონის ცოლმა, რომელიცა იყო ქვრივი, დიდად მოვეწონე და სთხოვა ჩემთა მშობელთა, მე მომეცით გავზრდი კარგათაო.— რა მიმიყვანა სახლში, მასწავლა წიგნი და ბევრი რამ სამღთო საერო, როდესაც რომ შევიქენი თექვსმეტის წლისა, ამ დროს მოუვიდა სამსახურითაგან შვილი, ახალგაზრდა აფიცარი, თავადი დიასამიძე რომელიცა მე ჯერ არ მენახა და, რომელიცა დასთხოვნოდა თავის მეუფროსეს სამის თვის ვადითა.— ის ყმაწვილი კაცი იყო მეტად მშვენიერი და ყოველთვის სიყვარულზედ მელაპარაკებოდა ხოლმე და ცოლქმრობაზედ. ბოლოს გამიტუდა და

ცისკარი.

მითხრა მიყვარხარო..· ნუ მიყურებ შვილო თვალებში, საყვარელო შვილო ჩემო! თორემ ვეღარ შევიძლებ დასრულებასა. (გრიგოლ იყურება წინ და ველი მშობლისა მიკრული აქვს გულზედ.)

სალომე.

(ცოტას ხანს შემდგომს.) მეც შვილო, ჩემის უგონობით და გულწრფელობით მოვაკლდი უმანკოებასა! იმან აღმითქვა, ჯვარს დავიწერ დედის ჩემის სიკვდილის შემდგომსაო; აღმითქვამდა ხოლმე და მეტყოდა: სიკვდილამდინ შენი და ყოველთვის შენი ვიქნები, გეფიცები ღმერთსაო (ოხრავს.) დავივიწყე რა ყოველნი და პატიოსანნი მშობელნი ჩემნი, დარიგება მოძღვრისა და ჩემის აღმზრდელისა, შევიქმენი ორსულად. ფიქრი მომავლის დროზედ მეტად მტანჯავდა მე, ჩემის ორსულობის მიზეზს კი ეშინოდა დედამ არ შემიტყოსო და მთხოვდა ხოლმე არავის უთხრაო, აღმითქვამდა ხოლმე თავის დროზედ დიდად დაგასაჩუქრებო, მეცა აღუთქვი უთქმელობა და ყოველსავე შევიწროებასა მოვითმენდი რადგანაც დიდად მიყვარდა. როცა მოუვიდა დათხოვნის ვადის შესრულება, წავიდა თავისავე სამსახურში და გამომეთხოვა გულგრილად.—როცა მომიახლოვდა დრო შობისა, დამითხოვა აღმზრდელმა ჩემმა სასახლიდგან ამ გვარ შემთხვევისათვის, მეცა მწარედ ყოვლის გზით უნუგეშო მივადექი მშობელთა ჩემთა, რომელთაცა არცკი მიმიკარეს, წადი შენ გვართა მარცხვინელოვო. დედას კიდევ მცირედი გული დაეწვა, აიღო, გულიდგან მოიხსნა ჯვარი და გადმომე-

შვილი ყმაწვილებისა.

გდო, წაიდე მხოლოდ ეს და თვალით აღარ დამენახოვო, ეს ჯვარი ახლაც გულზედან მკიდია. (აჩუჳნებს) რა დავრჩი ესრედ საწყლად და არ ვიცოდი სად შემეფარებინა თავი, იმ ღამეს დავდიოდი მინდორზედ და ამ სიარულში მივადექი ერთს წისქვილსა და რა ვნახე წყალი, ვიფიქრე, ჩავარდები თავს დავირჩობ და ამით მოუღებ ბოლოს ჩემს ცხოვრებასა მეთქი. რა ამ აზრში ვიყავი, ამ დროს დამიხვდა მოხუცებული მღვდელი, რომელმაცა შეიტყო რა ყოველივე ჩემი მწუხარება და გარემოება, მიმიყვანა თავის სახლში და მითხრა: წარსულს დროს აღარა ეშველებარა. მომცა ბევრი დარიგება კეთილი, ერთი ოქრო მაჩუქა, მიმიწერა წიგნი ქალაქში ერთს ქვრივს კეთილს მოქმედს დედაკაცსა, ვისთანაცა შემეძლო მეცხოვრა და შევენახე, აღმითქვა შობის შემდგომს ვეცდები შენ მშობელთა შეგარიგოვო, გავსწივე დანიშნულს ადგილისაკენ და აღუთქვამდი ღმერთსა კეთილს გზაზედ სიარულსა. აღთქმა ჩემი დავიცევი წმინდად! შემომხედე შვილო გრიგოლ? (გრიგოლ მოეხვევა და სალოშე კიდევ დაუწყებს თავის გარდასავალსა) შენმა დაბადებამა მომიმატა ბევრი მწუხარება და ბევრი სიხარულიცა. მე მივწერე ორჯელ წიგნი მამა შენს იმერეთში, სადაცა გარდაიყვანეს მაღლიცაის მეუფეთისედ მაგრამ ღმერთმა იცის მიიღო თუ არა წიგნი, პასუხი არცა ერთი არ მიმიღია. —

გრიგოლი.

(გაჯავრებით,) არ მიგიღია?!

ცისკარი.

სალომე.

ნუ ჯავრობ შჳლო გრიგოლ! აქამდისინ იმ მხარეზედ ომი იყო ოსმალებზედ, აბა სად მოიცლიდა წერასა, ან იქნება წიგნი არ მიუვიდა ჲ გზაზედ დაიკარგა სადმე, თვარემ ის არ არის ბოროტი კაცი, არა მგონია რომ დაგვივიწყებინე. მე მეტი წიგნი აღარ მივწერე, ვფიქრობდი: თუ რომე უყვარვარ ჲ თავის პატიოსან სიტყვას აღასრულებს, აქაცა კარგათ მოვა ჲ მნახავს მეთქი!... მაგრამ არც მოვიდა ჲ არცარა მნახა ჲ რამდენისამე დროს უკან გავიგე რომ... (ამოიოხრებს.) იქ ცოლი შეურთავს!... რას ვიქმოდი! ქვრივს დედაკაცთან ვცხოვრებდი ერთს ქოხში, ჲ ვარჩენდი ჩემს თავსა ხელსაქმითა, ვასწავლიდი რამდენსამე უმაწვილ ქალებსა იმას, რაც მესწავლა მე თჳთან, ერთი მხოლოდ ჩემი ნადველი ის იყო რომ შენ გამეზარდე კარგათ საყვარელო შჳლო გრიგოლ! ღმერთმანცა მომცა შენი თავი, გასწავლე წიგნი ჲ რა გახდი თხუთმეტის წლისა, ჲ პირველი შენი სურვილი იყო ჯარში შესვლა, არ დაგიშალე მეც, წაგიყვანე ჲ მიგეცი მილიციაში, რომელიცა შეიკრიბა წასასვლელად კახეთის დასაცველად მტერთაგან!... რა გაგისტუმრე შჳლო! შევედ ფიქრში: რად მიყო დიასამიძემ ამისთანა უწესური საქმე მეთქი, მეტის სინანულისაგან დავსნეულდი, დამაწყებინა ციებამ, ხელსაქმით სადღა შემემლო ცხოვრება, ჲ თავი დავანებე იმ ქოხსა, რაშიაცა ვიდექი, ამისათჳს რომ საითგან მომეცა ქირა ჲ რით მერჩინა თავი, ავსდექი ჲ

შვლი ყმანვილებისა.

სალომე.

(დასუსტებული და გულშეწუხებული) არაფერი... არაფერი... სიხარული...

გრიგოლი.

ღმერთო ჩემო! ახლა მომაგონდა, რომ ჩვენ შარა გზაზედა ვართ, (დუქნის კარებსა სცემს.) ეი! მიკიტანო!

მიკიტანი.

(დუქნიდგან მარტო თავს გამოყოფს.) ჰა! რაო? კიდევ გინდათ რამე?

გრიგოლი.

მოამზადე ახლავე კარგი ლბილი ქვეშაგები დე-დიჩემისათვის!

მიკიტანი.

(მეზიზღებით). ქვეშაგები?.. რასაკვირველია!... დიახ!. ამ საათში! როგორ არა!... მაგას ბალახზედაც კარგა ეძადრება დაწვეს.

გრიგოლი.

(გაჯავრებული დასწვდება ქჳასა, მიკიტანი კარე-ბს მოაკეტს.) აი შენ საზიზღარო, ბოროტო კაცო! (შეხედავს თავის დედას და ისევ დააგდებს ქჳას) რა ვქნა ახლა!... ვის მივმართო?.. .ახ! მშობელო!.. (მივა და არახუნებს ერთის სოფლელის სახლსა, რომე-ლიცა არის დუქნის მოშორებით.) ეი!... სახლის პატრონნო!... გამომხედეთ თუ ვინმე ხართ მანდ!... თუ ღმერთი გწამთ გამამხედეთ!

გამოსვლა 8

გლეხკაცი გამოდის სახლითგან და ისინივე.

გლეხ-კაცი.

რა გინდა? ვინა ხარ?

გრიგოლი.

საყვარელო ძმაო! უყურე საწყალს ავათმყოფს დედაკაცსა, ხომ ხედავ ძმაო ძლივსღა ცოცხალდა!.. ეს საწყალობელი დედა ჩემია; შეგვიშვით სახლში, ნახევარ საათსაცარი, ცოტას ხანს მოვასვენო. ღვთის გულისათჳს შეგვიშვით! — ღმერთი დაგსაჩუქრებთ ამ კეთილის საქმისათჳს...

გლეხ-კაცი.

კარგი! გეყოფა მამა გიცხონდა მაგდენი ჩემი დარიგება, მე თჳთანაც კარგათ ვიცი საქმე როგორც არის (არახუნებს თავის კარებს.) ეი! დედაკაცო! დააგე ჩქარა ქვეშაგები, ლბილი ბალიშები დააწყე, აბა და ჯ ჩქარა!.. საცოდავი ცახცახებს ცივებისაგან! აბა შემოიყვანე, წყნარა! ლბილი ქვეშაგები მაქუს, მაგრამ სხვას კი ნურაფერს მოითხოვ ძმაო. (შეჰ-ყავთ სალომე წყნარა სახლში.)

(ფარდა დაეშვება.)

დასასრული პირველის მოქმედების.

შვილი უმანკოებისა.

მოქმედება 2

გამოსვლა 1

ჰსცენა წარმოადგენს სოფლიურ სახლსა.

სალომე, გლეხ-კაცი, იმისი ცოლი და გრიგოლ.

(სალომე ტახტზედ წევს ქვეშაგებში, ცალი ჴელი თავ ქვეშ უძევს და მეორე ჴელი გრიგოლს უჭირავს.)

გრიგოლი.

(გლეხ-კაცებს და იმათ პატარა შვილებს, რომელნიცა ეხვევიან გარეშემო სალომეს.) საყვარელნო ძმანო! დავიჯერო რომ არა გქონდესთრა რომ ვაჭამოთ ავათმყოფსა, რომ ცოტა ყუათი მიეცეს? თქვენი ჭირიმეთ, შემეწიენით, მომეხმარენით, მომიტანეთ რამე ვაჭამო.

გლეხ-კაცის ცოლი.

(პატარა ყმაწვილს.) წადი ჩქარა, აიღე სადგინე, მიირბინე ჩვენს ახლოს რომ დუქანი არის და ერთი ჩარექი ღვინო მოიტანე,

გრიგოლი.

ღვინო არ არის საჭირო, ღვინო დალია და ამისთჳს უფრო ასრე ცუდათ შეიქმნა, რადგანაც საჭმელი არა ჰქონდა.

გლეხ-კაცი.

დედაკაცო! ღვინოზედ გაგზავნასა ის არა სჯობს

ც ი ხ ვ ა რ ი.

გაგზავნო ბოსელში, გამოატანინო კვერცხები და ერბოკვერცხი მოუწვა.

გლეხ-კაცის ცოლი.

(სალომე.) არა სჭავ დედავ ნაღებსა?

გლეხ-კაცი.

თუ გვაქვს რამე არას დავიშურებთ.

გრიგოლი.

(გრძნობით.) ღმერთმან დაგსაჩუქროთ საყვარელნო! მაგ თქვენ კეთილის მოქმედებისათჳს! (სალომეს.) დედაჯან! რა კეთილს ხალხშიხარ ახლა! არ ინებებ დედაჯან, რასაც გეუბნებიან.

(სალომე კელს იქნევს, არ მინდაო.)

გრიგოლი.

არ უნდა! ახ! ღმერთო ჩემო, ნეტა რა ვქნა! საყვარელნო ჩემნო, კეთილნო კაცნო! ხომ არავინ იქნება აქიმი ამ გარეშემოში.

გლეხ-კაცი.

ჩუენთჳს მადლობა ღმერთსა, თავის დღეში აქ აქიმი საჭირო არ ყოფილა, თვალითაც არ გვინა-კავს აქიმი, ჩუენი ექიმი ღმერთია.

გრიგოლი.

მაშ რა ვქნა! — რა ვყო, რომ ასრე უწყალოთ ხელში მიკვდება მშობელი! მრავალთ მოწყალეო ღმერთო! მომივლინე მოწყალება შენი! — კეთილნო კაცნო! ილოცეთ ღუთის გულისათჳს, ამ საბრალო-ბლის დედის ჩემისათჳს. — მე არ შემიძლიან ლოცვა მწუხარებით.

შვლი უმანკოებისა.

სალომე.

(კვნესით.) დამშვიდდი გრიგოლ! — ცოტა კარგათ მყოფობასა ვგრძნობ! მხოლოდ უყუათო ვარ უჭმე-ლობითა.

გრიგოლი.

ამ საათში დედაჯვან? ამ საათში სადაც იქნება ჭ არ იქნება გიშოვნი სადმე. — მაგრამ ფული რომ არა მაქვს? ახ ღმერთო! ნეტა რა ვქნა? ვის მივ-მართო?..,

გლეხ-კაცის ცოლი.

(ქმარს.) კაცო! რადა გუშინ წაუღე ხარჯი ბა-ტონსა, ახლა რომ გვქონოდა რა კეთილს საქმეს ვიქმოდით!

გლეხ-კაცი.

რასაკვირველია რომ არ მიმეტანა გუშინ, ამ საწყლებს შევეწევოდი, მაგრამ ღმერთსა ვფიცავ რომ ახლა ერთი გროშიც არა მაქვს.

გრიგოლი.

მეტი გზა არ არის: რა ვქნა? უნდა მოწყალებას ვითხოვო, თუ არავინ არას მამცემს, მოვიპარავ სადმე. — მშანო! აქ იყავით დედაჩემთან, ღვთის გულისათვის მარტო არ გაუშვათ; მეც რაც შეიძ-ლიან ჩქარა დავბრუნდები. —

(გარბის სცენითგან.)

ტისკარი.

გამოსვლა 2

(ადრინდელავენი, გარდა გრიგოლისა.)

გლეხ-კაცი.

ჩუენ სოფლის მღვდელთან რომ მივიდეს, უთუოთ მისცემს რასმეს. ის მადლიანი კაცია. მეტადრე იმისი დიაკვანი, სულ მადლის საქმეზედ დადის, უთუოთ მსწავლული რომ არის იმისათვს.

სალომე.

განა ის მოხუცებული მღვდელი კიდევ ცოცხალია.

გლეხ-კაცის ცოლი.

არა, იმ კეთილმა მოხუცებულმა მღვდელმა, კარგა ხანი იცხოვრა და ეგერ ეს ერთი წელიწადია რაც მოკვდა.

გლეხ-კაცი.

ის მოხუცებული, ისე უცებ გაქრა, თავის კეთილის მოქმედებით, როგორც სანთელი.

გლეხ-კაცის ცოლი.

(იწმენდს ცრემლებს.) ბევრი ვიტირეთ იმის გარდაცვალებაზედ.

გლეხ-კაცი.

(აგრეთვე ტირის.) ბევრი ვიტირედ, ის სწორედ ჩუენი მამა იყო.

სალომე.

(გულმტკივნეულობით.) მამა!...

გლეხ-კაცის ცოლი.

სადღა ვნახავთ ჩუენ იმას.

შვილი უმანკოებისა.

გლეხ-კაცი.

კარგი, საკმაო არის ტირილი, თუმცა მართალია იმისთანა კაცი არ არის ახლანდელი მღვდელი, მაგრამ ასეთი დიაკვანი ჰყავს იმასა რომ, სწორეთ ახლა მამობას ის გვიშრება ჩუჱნ.

გლეხ-კაცის ცოლი.

მართალია, ცოტა ახალგაზდა კია მაგრამ...
(სალომეს)
ისეთი მსწავლული კაცი არის, რომ ყოველ დღე თითქმის ჩუჱნის ბატონის სახლშია და იმის შვილს ასწავლის, სამღთო საეროს წიგნებს აკითხებს.

გლეხ-კაცი.

თითონ კეთილი კაცი არის და ჩუჱნ ბატონის ქალსაც კეთილს საქმეს ასწავლის.

გლეხ-კაცის ცოლი.

კეთილს როგორ არ ასწავლის რომა, რომელსაც საყდარში მოვა ხოლმე კირაობით, ჯერ მშიმეთ პირჯვარს დაიწერს და მერე ყველას თავს დაგვიკრავს ხოლმე! — რა თავდაბალია!...

სალომე.

(განკვირვებით.) ვინ არის განა თქუჱნი ბატონი?

გლეხ-კაცის ცოლი.

განა არ იცნობ ჩუჱნს ბატონს? აგერ მესამე კვირა არის, რაც მოვიდა თავის სოფელში და დადგა სამუდამოდ.

სალომე.

გვარად დიასამიძე ხომ არ არის?

ცისკარი.

გლეხ-კაცის ცოლი.

სწორეთ.

სალომე.

ცოლიც თან მოუყვანია?

გლეხ-კაცის ცოლი.

ცოლი მოჰკვდომია!.. იმერეთში რომ იყო და ცოცხალი ჰყავნდა მანამდისინ ცოლი, თავის სოფელში არ გაუშვლია. ძალიან ჰწუხდით იმისი ყმები ამაზედ. (მდაბალ ხმაზედ.) ამბობენ, ცოლი თურმე ძალიან ანჩხლი რამ ჰყოლია, იმისთანა მშვდს კაცსა. რამწამს მოჰკვდომია თუ არა და, აქეთ გამოუწევია. ამ სოფელში არის დაბადებული და აქ გაზრდილი. (გლეხ-კაცი) მახსოვს ბატონობისას რომ ვბურთაობდით და ერთად ვთამაშობდით ხოლმე! შენ არ გახსოვს დედაკაცო? (ცოლს.)

გლეხ-კაცის ცოლი.

როგორ არ მახსოვს.

გლეხ-კაცი.

ცოტა მაშინ კი ქალების არშიყობა იცოდა როდესაც აფიცარი შეიქნა და მოვიდა სამსახურითგან დროებით დედასთან. — მაგრამ ვინ არ ყოფილა ყმაწვილკაცი.

გლეხ-კაცის ცოლი.

მე მგონია იცი შენც კაცო, თუ რა უყო საწყალს ჩვენის სოფლის პირველი ოჯახის ქალსა სალომეს! — ეს ძალიან დიდი ცოდვა ქნა.

გლეხ-კაცი.

მაგ რა ჩვენი საქმე არის!... ჩვენ რა გვრჯის!..

შვლი ყმანკოებისა.

ვინ იცის ის ყმაწვილი, რომელიცა შობა სალომემ, იმისგან იყო თუ არა?

გლეხ-კაცის ცოლი.

სხუა ანა ვისგან იქნებოდა!... ცხადად ვიცით ყველამ რომ იმისაგან იყო!... შენ რაზე გიჭირავს იმისი მხარე, ეგ კარგი არ არის: — რა ვიცით, იქნება ის საწყალი სალომე მწუხარებითაც მოკვდა, ან კიდევ სიმშილით!... და იმ საწყლის მამასაც თუ დედასა, იქნება კარგა ხანს ეცხოვრათ, რომ არ შემთხვეოდათ ამისთანა უპატიურობა.

(სალომეს გული უწუხდება),

გლეხ-კაცი.

(რა შენიშნავს.) დედაკაცო! დედაკაცო! დავიწყები გაუწივე გულს უწუხდება!.. წყალი!... წყალი!...

გლეხ-კაცის ცოლი.

ახ! ღმერთო!... რა უყო ამ საწყალს დედაკაცსა?..

გლეხ-კაცი.

ღვდლისათვის მაინც გაგვზავნოთ უზიარებელი არ მოკვდეს, ცოდვა დაგვედება!.. ღმერთო! ღვდლის მოსვლამდინ მაინც იცოცხლოს.

(სცენა უცებ გამოიცვლება, გლეხ-კაცის სახლი შეიცვლება, დიასამიძის ოთახად, რომელშიაცა აწყვია სკამები, მდივანი და წინ სტოლი უდგას; დია-სამიძეს შემოაქვს სამთელი და სტოლზედა სდგამს.)

ცისკარი.

გამოსვლა 3

დიასამიძე და ბიჭი.

დიასამიძე.

(ქართული კაბა აცვია და მხარზედ მაიორის ეპოლეტები უწყვია. ჩიბუხით შემოდის და ბიჭს ეუბნება.) ბიჭო! ჩუენი ჯარანტ სტუმარს კიდევა სძინავს თუ გაიღვიძა?

ბიჭი.

არა თუ გაიღვიძა შენიჭირიმე, თავიც დაჲვარცხნა და ერთი მუჭა გონია ერბო გასლდათ შენი ჭირიმე და ის თავზე წაიცხო.

დიასამიძე.

(თავისთჳს.) უთუოდ პომადა იქნებოდა. (მაღლა.) რასაკვირველია რომ ახლა ჩუენი ოთახი გაივსება სუნითა. — დამიძახე ბიჭო ჩემს ქალსა! (ბიჭი გავა, დიასამიძე ჩიბუხს მოუკიდებს და სწევს.) მე როგორც ვატყობ, ეს ჩემი სტუმარი ტუტუცსა გავს. რასაც კი ლაპარაკობს, იმ ლაპარაკს არცარა თავი აქუს და არცარა ბოლო, ერთს აქეთკან გადასცემს, მეორეს იქითკან.—მე მიყვარს ჩემი პელაგია, ძალას ვერ დავატან რომ ის შეირთოს, იმის სურვილზედ მიმიგდია, ვისიც სურვილი აქუს და სიყვარული დაეხსენ ის შეირთოს.—მაგრამ ვაი თუ უცოდვინელობისაგამო თანახმა შეიქნეს, მერე რა ვქნა? მე ვიქმნება ხომ მიზეზი, ჩემის ქალის უბედურობისა.—მალიან ვწუხვარ, მეტათ ვწუხვარ, რომ დამრჩა ქალი და

შჳლი უმანკოებისა.

არა ვაქო. გავათხოვებ იმასა თუ არა და, გვარ-დიასამიძისა გაწყდება კიდეც, და გაქრება ესრეთ, როგორც (აქრობს სანთელსა.) ეს სანთელი. მშვე-ნიერი სოფელი ჩემი, მამულები და ყმები დარჩებიან სხვა გვარის კაცსა.— ეს ძალიან საწყენარი არის ჩემთჳს. (ოხრავს.)

გამოსვლა 4

პელაგია და დიასამიძე.

პელაგია.

რას მიბრძანებდი მამა?

დიასამიძე.

არაფერსა შვილო, ხომ კარგათ გეძინა წუხელის?

პელაგია.

მე ყოველთჳს კარგათა მძინავს?

დიასამიძე.

ძალიან კარგი. მაშ წუხელი შენ არავის არ შეუწუხებიხარ?

პელაგია.

განა რამ უნდა შემაწუხოს მამავ?

დიასამიძე.

ჰე უფრო კარგი! რასაკვირველია შვილო, რომ ვერავინ გაბედავს შენს შეწუხებას, რადგანაც გყევარ იმისთანა მამა, რომელსაც ძალიან უყვარხარ.- მაგრამ ახლა საქმე დამოკიდებულია შენს გათხოვებაზედ!

ცისკარი.

მოთხარი შჳლო! მოგწონს მიხეილ შერვაშიძე? —

პელაგია.

(თავ ჩაკიდებით.) არ ვიცი თუ რა ვიპასუხო მამა!

დიასამიძე.

როდესაც გაგიხსენე იმის სახელი, გულში ხომ არაფერი იგრძენ?

პელაგია.

სრულებით არაფერი მამა,

დიასამიძე.

მაშ წუხელის სიზმარში, არ ნახე ისა?

პელაგია.

არა.

დიასამიძე.

მაშ დავიჯერო რომ წუხელის სიზმარში არა გინახავსრა?

პელაგია.

ის კი არა და, ჩუენი მღვდლის დიაკვანი კი ვნახე.

დიასამიძე.

ჰ! მივხვდი, მივხვდი! ღვდელი ჯვარსა გწერდა და ის ეხმარებოდა განა?

პელაგია.

ახ! არა! ეგ კი არა! ეს ვნახე რომ ვითომც ისევ იმერეთში ვიყავით და ჩუენი დიაკვანი დიონისე წიგნს მასწავლიდა, მერე წასვლა დააპირა საითღაც და ამაზედ ტირილს მოვყევი.

დიასამიძე.

მეც ვიცინოდი შენს ტირილზედ განა შჳლო?

შვილი უმანკოებისა.

პელაგია.

როდესაც გამომეღვიძა, ვნახე რომ თვალები მართლა კი სველი მქონდა.

დიასამიძე.

პელაგია! გესმის რას გეუბნები? მე ძალიან მსურს რომ კიდევ ნახო მაგისთანა სიზმარი. ჩუენი ღვდელი ჯუარსა გწერდეს და დიონოსე წიგნს იკითხავდეს. შენ რას ფიქრობ ამაზედ?

პელაგია.

თქუენი ნებაა მამავ.

დიასამიძე.

ეგ მიქარვა არის! მე ჩემს ნებას კი არ გკითხავ, მე მინდა შევიტყო შენი ნება. გიყვარს თუ არა მიხეილ შერაშიძე? აკი ქალაქში რომ ვიყავით ნახე სტუმრობაში ორ სამს ალაგს.

პელაგია.

განა ვისაც ვნახავ სტუმრობაში მამავ, უნდა ყველა შევიყვარო?

დიასამიძე.

კარგათ მოიგონე. როგორც გაელერსებდა, გარს დატრიალებდა და დუხიც დაგისხა ხელსახოცზედ. რაები ვიცი და რაები არა!

პელაგია.

მართალია რადგანაც მელაპარაკებოდა, მაგრამ მე სრულებით არა გამიგია.

დიასამიძე.

არა გეყურებოდა რა? მაშ სჩანს რომ ჭრა

ციხვარი.

გყვარებია?

პელაგია.

არა მგონია!

დიასამიძე.

ერთის სიტყვით უნდა გითხრა რომ იმის აქ მოსვლას და ჩემს კითხვას ერთმანეთში შეკავშირება აქჳსთ. — მამა ჰყავს თავადის შვილი, მდიდარი და კარგი, თითონაც ნასწავლი და რუსეთში გაზრდილია, გესმის თუ არა?

პელაგია.

მესმის მამა! — თქჳენი ნებაა...

დიასამიძე.

(გაჯავრებით.) შენ გაგიკვეთნია და ამოგიჩემებია ერთი სიტყვა: თქჳენი ნებაა, რატომ არ იცი რომ თავადობას დიდი ხანი მამაპაპით ჩჳენი მეგობრობა აქჳს. მამასა აქჳს დიდი სურვილი, რომ შვილმა დაიწეროს შენზედ ჯვარი. — რას იტყვი ამაზედ შენ პელაგია?

პელაგია.

მე მგონია მამა, რომ... მაგრამ რა ვსთქვა, თქჳენი ნებაა.

დიასამიძე.

კიდევ თქჳენი ნებაა!.. შენ მაგ ამოჩემებულ სიტყვით მოთმინებითგან გამომიყვან... აკი გითხარი რომ ქმრის შერთვა და ამორჩევა შენს ნებაზედ მომიგდია მეთქი, უსიყვარულოდ ცოლის შერთვას ციმბირში გაგზავნა სჯობია. თუ რომ გიყვართ

შვილი უმანკოებისა.

ერთმანეთი, მაღიან კარგი ძე თუ არა ძე, საქმე გა-თავებულია, — (დამშვიდებით.) ხომ ხედავ პელაგია რომ გელაპარაკები გულმტკივნეულობით, მამასადამე შენც უნდა იყო ჩემთან პირუთვნელობით.

პელაგია.

მე თქვენთვის ტყუილი არაოდეს არ მითქვამს.

დიასამიძე.

როდესაც გელაპარაკები შერამიძეზედ, ხომ ხა-ლისით მიგდებ ყურსა?

პელაგია.

მე ყოველთვის ხალისით გიგდებ ყურსა მამა!...

დიასამიძე.

როდესაც კარგს გეუბნები მაშინ?

პელაგია.

რასაკვირველია რომ როდესაც კარგსა.

დიასამიძე.

როდესაც რომ იმაზედ გელაპარაკებიან კარგს, გული ხომ არ გიცემს? (პელაგია თავს იქნევს.) ხომ არ გინდა რომ ყოველთვის ლაპარაკობდნენ? (ის კიდევ თავს იქნევს.) გეჯავრება ხოლმე თუ არა, როდესაც იმაზედ ცუდს რასმეს ლაპარაკობენ?

პელაგია.

რასაკვირველია! ჩვენი დიონისე....

დიასამიძე.

(სიტყვას ართმევს.) თავი დაანებე ახლა დიონისეს! იმაზედ არ გელაპარაკებიან. როდესაც რომ ნახავ

ცისკარი.

ხოლმე შეარაშიმეს, რასა გრძნობ მაშინ?

პელაგია.

მე ყოველთვის კარგს რამესაც ვგრძნობ.

ლიასამიძე.

რომლესაც რომ დაგიახლოვდება ხოლმე, გული ხომ არ აგემღვრევა ხოლმე?

პელაგია

არა! (უცებ მოიგონებს.) ერთხელ მგონია...

ლიასამიძე.

ძლივს არ მოგაგონდა!

პელაგია.

ერთხელ სტუმრობაში სადღაც ვიყავი და ფეხი დამადგა.

ლიასამიძე.

ეგ მაამე პელაგია, ერთი ესეც მითხარი, თავს ხომ არ წაჰკიდებ ხოლმე იმასთან ლაპარაკის დროს.

პელაგია.

მე არავის წინ არა ვკიდებ თავსა.

ლიასამიძე.

არ გაუნაზდები ხოლმე, რომლესაც ჩამოგიგდებს ლაპარაკს სიყვარულზედ?

პელაგია.

განა მამა ჩემო! სიყვარულზედ ლაპარაკიც შეუძლიან და იცის ან სიყვარული რა არის? მე იმისაგან ერთი ალერსიანი სიტყვაც არ გამიგია.

ლიასამიძე.

(გაიღიმებს.) არ დაგიმთქნარებია მაინც იმაზედ?

შვლი ყუმანკოვბისა.

რომ ულაპარაკნია გისმეს? ან შენთან ულაპარაკნია?

პელაგია.

ბარემ კი მდომებია დამთქნარება, მაგრამ რა რიგია.

დიასამიძე.

მანდილოსან სჩანს უიმედობა!... თვალით და ტანათაცარი როგორ გეჩვენება?

პელაგია.

მე ეგ ფიქრითაც არ მოგსვლია.

დიასამიძე.

განა ვერ შეატყობ, ერთის შეხედვით რომელია კარგი და რომელია ავი?

პელაგია.

სწორედ უნდა გითხრა მამაო, რომ თავის დღეში იმისათვის მე რიგიანად არ შემიხედავს.

დიასამიძე.

ეგ ძალიან ცუდია. გუშინ რომ მოვიდა ქალაქითგან, რა იგრძენ?

პელაგია.

ის ვიგრძენ რომა ძალიან მეწყინა. უფრო ამაზედ მეწყინა, რომ უდროოთ მოვიდა და დამიშალა გასეირობა, მე და დიონოსე რომ გავპირებდით.

დიასამიძე.

ერთს კიდევ გკითხავ: დღეს კაკეში რისთვის დაგიხუჭუჭებია და კაბაც გუშინდელზედ კარგი ჩაგიცვამს?

ცისკარი.

პელაგია.

(დაფიქრდება.) კავები იმის მოსვლამდინ დახუჭუ-ჭებული მქონდა და კაბა ხასუფთავისათჳს ჩავიცვი.

დიასამიძე.

(თავისათჳს.) იმედი როგორღაც არ არი. (მაღლა.) რადგანაც აგრე არის პელაგია! შერაშიძე აღარ იქნება შენი ქმარი.

პელაგია.

თქჳენი ნებაა...

დიასამიძე.

ახა ღმერთო ჩემო!... კიდევ თქჳენი ნებაა! (გაჯავრებით) გესმის პელაგია? თუ ჴელს არ აიღებ მაგ სამაგელის სიტყუასაგან, თ ქ ჳ ე ნ ი ნ ე ბ ა ა, მაშინ მართლად მოვიხმარებ ჩემს ნებასა. (დამშჳდე-ბით.) ყოველთჳს ჩემი სურვილი მდგომარეობს იმაში, რომ იყო შენ ბედნიერი, შენ ბედნიერად გახდომის ბრძანება მე არ შემიძლიან. — უნდა შეგატყობინო შენა, თუ რა არის ქორწინება, ვთხოვ დიონისეს, რომ იმან შეგასწავლოს.

პელაგია.

დიონისეს?

დიასამიძე.

იმას უფრო უკეთ შეუძლიან შეგატყობინოს. მერმე იფიქრე და თუ რომ დაგიჯდა ჭკუაში შერა-შიძეზედ ჯვარის დაწერა, მეც თანახმა ვარ. ღმერ-თმა გაგაბედნიეროს!... (უყვირის.) ბიჭო! (ბიჭი შემოდის.) მოირბინე დიონისესთან და სთხოვე რომ

შველი ყუმანკოვებისა.

ერთ წამს აქა მოვიდეს, თუ რომე მოცლით არის.
(ბიჭი გავა)

პელაგია.

(ბიჭს მისძახის.) ჩემს მაგიერათაც თავი დაუკარ.

დიასამიძე.

(საათზედ იყურება.) რა დიდხანს გრძელდება აქ ფრანტების ჩაცმა! ეშმაკმა იცის და ქაჯმა რაებსა სჩადის ახლა. — (იყურება ფანჯარაში,) პა... პა... პა... რა დღე დგება, რა დღე!... პელაგია! ერთი გარდახედე მინდვრებსა და!

პელაგია.

დღეს ადრე დილით ჩავედი ბაღში... ასეთი მშვენიერი დილა იყო, რომ მეტი არ შეიძლება.

დიასამიძე.

რა სანადირო დღე არის... ახლა გაირეკე ძაღლები და დაუარე სანადიროსა, მაგრამ ეს სტუმარი ცუდ დროს ამიტყდა! სუს, აგერ ისიც მოდის. —

გამოსვლა 5

თ. მიხეილ შერაშიძე და ადრინდელნივე.

შერაშიძე.

(სტატსკის სერთუკით, შლაპით და ხლისტით.) კნიაზს ვახლავარ უმორჩილესი მონა!
(პელაგია თავს მძიმედ უკრავს.)

ცისკარი.

დიასამიძე.

გამარჯობა კნიაზო მიხეილ! გამარჯობა! რათახანია გათენდა... სოფელში კაცი ადრე უნდა ადგეს.

შერაშიძე.

მომიტევეთ კნიაზო. მე ავდექი დღეს მეშჳდე საათზედ... მაგრამ ჩემმა მოსამსახურემ ისეთი რამ დააშავა, რომ მეტად შემაწუხა... სრულებით არა ღონისძიებით არ შეიძლება საქმე გავისწორო.

დიასამიძე.

ეგ ძალიან მეწყინა ჭეშმარიტად! თუ რა ამბავი, რა საქმე?

შერაშიძე.

თუ არ გავაგდე სახლითგან ის სწყეული, არ შეიძლება!.. ისე გამიხადა მე ახლა საქმე, რომ თუ წიგნი არ მივსწერე მამა ჩემსა და არ გაუგზავნე განგებ კაცი, საქმე ჩემი ძნელად არის.

პელაგია.

ბრძანეთ კნიაზო, კარგი რამ ხომ არა დაკარგეთრა?

დიასამიძე.

(მხარეზედ.) ჭკუა და გონება.

შერაშიძე.

რადგანც მიბრძანეთ კნიაჟნა, ბრძანებასსა თქჳე-ნსა უნდა დავმორჩილდე! საძაგელი მოსამსახურე მყავს, მე ნუმომიკვდები, ბატონო! ბარგს რომ ალა-გებდა, ყოველიფერი ჩაულაგებია და პომადა კი დევიწყებია, რომელიცა იდგა ჩემს სპალნის ფანჯა-რაში. ახლა არ ვიცი რა ვქნა? ნეტავი ერთხელ

ძველი ყმაწვილებისა.

მეთქვას და ორჯელ, ასჯერ ვუთხარ არ დაგავიწყდეს მეთქი. რომ უამისოთ ჩემი დადგომა არ შეიძლება მეთქი. იმისთანას პომადას აქ სად ვიშოვნი. თუმცა მაქვს აქ სხვა, მაგრამ იმისთანა არ გახლავსთ, გავყუბელდავ თქვენ ბრწყინვალებას, რომ პარიჟში გახლავსთ გაკეთებული! როდესაც რო დუბერნატორ-თან გახლავარ ხოლმე სადილათ მიწვეული, იმ პომა-დას ვისვამ ხოლმე თავზედ, იმის სუნით დუბერნა-ტორის ცოლი გაოცებულია! რამდენჯერ უთქვამს ჩემთვს. **Боже мой князь! когда вы бываете у насъ говоритъ, то всѣ комнаты порфи-рованы, говоритъ.** ახლა იფიქრეთ, თუ რა შე-საწუხებელია იმ პომადის უქონლობა ამ დროში!

პელაგია.

(ქვეშ ქვეშ იცინის.) მართლად რომ ეგ ძნელი საქმე გახლავსთ და ძნელი მოსათმენი.

დიასამიძე.

მიკვირს თუ რათ მოგსვლიათ ეგე საქმე?...

შერამიძე.

მერმე რა კნიაზო, ეს მოსაწსაყურე ოც და ათი წლიწადია რაც ჩვენს სახლში გახლავსთ, ყოველის-ფერი უკლებელათ აქვს, მადლობის მაგიერათ აი რა მიყო. — გაფუჭებულმა მეც დავიჭირე და გავაგდე.

დიასამიძე.

(უკან დაიწევს.) როგორ თუ გააგდე!.. ოც და ათის წლის ნამსახური კაცი?

შერამიძე.

ნუ გაიკვირვებთ კნიაზო... მე დიდი ხანია, ამის

ცისკარი.

სამაგიერო, სხუა კაცი მყავს. — მერე იმისთანა კაცი, რომ იმის სამსახურზედ გაოცდებით?

პელაგია.

ადრინდელი კაცი კი ასე უსაბუთოთ უზრდელოს საქმისათვს უნდა გაგვგდოთ!...

მერამიძე.

მაგას როგორ ბრძანებთ კნეინა, რომ უზრდელო საქმისათვსაო.

პელაგია.

ახლა რა ქმნას იმ საწყალმა?

მერამიძე.

მაშ რა მექნა!... ხომ ხედამთ რომ ასე უპომა-ღოთ დამაგდო.

პელაგია.

მე გთხოვ, რომ ისევ მიიღოთ.

მერამიძე.

თქვენი თხოვნა ჩემთვს ისე მტკიცეა და მ ეურჩე-ველი, რომ დედამიწაზედ არ დაემჩნევა, მაგრამ მაგ თხოვნის აღსრულება კი ძნელია... თუ ბრძანებთ რით იცხოვრობსო, არა უშავსრა, ბლომათ ჰყავს შვილები, გაუზრდებიან და შეინახამენ მამასა.

პელაგია.

(მხარეზედ.) ახ! რა უსინდისობაა, სწორედ სულელია, თორემ ამას როგორა იქს გონიერი კაცი. (მაღლა.) რადგანაც შვილებიცა ჰყოლია, უფ-რო ცუდი, აბა რა ქნას წვრილ შვილის პატრონმა. გთხოვთ რომ მიიღოთ.

შჳლი ყმაწჳლებისა.

მყრამიძე.

რადგანც თქჳენ მაბრძანეთ კნიაჟნა ამისთჳს მონაცა თქჳენი თხოვნასა აღასრულებს... იმ მოსა-მსახურეს ისევ მივიღებ; მაგრამ დიდი მოვალე კი არის რომ მოვიდეს და თქჳენს ფეხის მტვერს ეთაყვანოს.

დიასამიძე.

(იწმეს ოფლსა მოუთმენლივ და თავისთჳს ამბობს.) ეს რა სულელს ვისმეს შევეყარე... სწორეთ პირუტყვია, დათვია! აი, გაეზარდოს შჳლი კაცსა, ამისთანა! (მაღლა.) არ ინებებთ კნიაზო მინამ სა-დილი მოახლოვებამდის წავიდეთ სანადიროთ?

მყრამიძე.

(იკოცნის თითებზედ.) ბრავო! კნიაზო! ბრავო!.. ეჰ ძალიან კარგი მოიგონეთ... თქჳენ ნახავთ ახლა კნიაზო ჩემს სანადირო ტანისამოსსა და სწორეთ გაგიკჳრდებათ... თქჳენმა მზემა პარიჟში გახლავსთ შეკერილი... მერმე რა ბატონო, ახლაც მოდის. სა-განგებოთ შემიკერვინებია... მერე თოფი! პარკელი ეს რომ ლულა ჩამოსხმული გახლავსთ ლონდონში, კონდახი სრულად შევერცხლილი აქჳს და ოქროთ შე-ჭედილია! არა მგონია კნიაზო რომ ჩემზედ უკეთესი...

დიასამიძე.

(თავის თჳს.) თქჳენ ნუ მომიკვდებით რომ სრუ-ლებით შეშლილია. (მაღლა და ღიმილით.) თოფის ღირსება ჰკვარჯას შემკულობაზედ კი არ არის დამოკი-დებული, სიტყვა ის არის რომ მიზანს სწორეთ

ცისკარი.

ესროდეს.

შერაშიძე.

რაც თვალი ამიხილებია სულ ორჯულ გახლებივართ სანადიროთ, ისეც მაშინ, როდესაც გახლდით რუსეთში, მაგრამ არაფერი კი არა მომიკლავს რა?

დიასამიძე.

მე მაქჳს ერთი ძველი თოფი, არცა ვერცხლით არის შეჭედილი და არცარა ოქროთი, მაგრამ რასაც დაუმიზნებ კი შეუძლებელია რომ ავაცდინო.

(ბიჭი შემოდის.)

ბიჭი.

დიონოსე გიახლებათ.

დიასამიძე.

მიბრძანდით კნიაზო, მიბრძანდით, მოემზადენით სანადიროთ; მეც გამოვივლი ცოტას ხანს შემდგომს და წავიდეთ ერთად.

შერაშიძე.

აი გიახლებით, მაგრამ კიდევ კი მოგახსენებთ რომ, ჩემი ტანისამოსი სანადირო ნახო უთუოდ კმაყოფილი შეიქნებით. (გავა.)

დიასამიძე.

თქჳენი ცოდვა მქონდეს, თუ ამ საცოდავს თავში ჭკუა ჰქონდეს. (ქალს.) პელაგია! შენ გადი მეორეს ოთახში, მე მინდა მოველაპარაკო დიონოსეს! ამასთან ცოტა ოდენი საიდუმლო საქმე მაქჳს.

პელაგია.

(თან გადის.) მამა ჩემო! მე ისე მგონია რო ეგ

შვილი ყმაწვილებისა.

სულელი შერამიძეა თუ რაღაც, ძალიან ტუტუცი უნდა იყოს, მე ეგ არ მომწონს.

დიასამიძე.

როგორც გინდა შვილო, გინდ მოიწონე, გინდა დაიწუნე ეგ შენ საქმეა.

პელაგია.

(რა გადის, დახვდება დიონისე.) მშვიდობა შენი ნახვა დიონისე! (გავა.)

გამოსვლა 4

დიასამიძე და დიონისე.

დიასამიძე.

მომიტევეთ დიონისე, რომ გაგხარჯეთ. თქვენთან მცირედი საქმე მაქვს, თუ რომე ნებას მომცემთ გეტყვით, მოკლედ ორის სიტყვით: ტფილისიდგან მოსულა ერთი ყმაწვილ-კაცი, ფრანტი, რუსეთში აღზრდილი და მთხოვს ქალსა.

დიონისე.

(გაოცებით) იქნება მართლა?... აი ახალი ანბავი!..

დიასამიძე.

ის ყმაწვილ-კაცი გუბერნატორის კანცელარიაში მსახურებს. ის... ის... ერთის სიტყვით, ის კაცი მე სრულებით არ მომწონს.

დიონისე.

(მიტანჯებით.) თქვენს ქალსა?...

ცისკარი.

დიასამიძე.

(გადიმებით.) ჩემს ქალს ასე მოსწონს რომ, რასაც ჰკითხავ იმაზედ სულ ამას იმახის: თუ თქვენი ნებაა, თუ რომ თქვენ ნება იქნება, თუ რომ თქვენ მიბრძანებთ. მე მგონია დიონოსე იმდენი თუმცა არა ვიცი, მაგრამ მაინც ეს გაგება მქონდეს რო ამ გვარ საქმეში ბრძანება არ გავა. ეს კიდევ ვსთქვათ არაფერი! იმ უმაწვილ კაცს, ცოტა თავშიაცარი რომ ჰქონდეს რამე და გული ჰქონდეს თავის ადაგს, არ იყო დასაწუნი... იმისი მამა ჩემი მეგობარია, მდიდარი და კარგი კაცი.

დიონოსე

ეგ სუყველა კარგი მაგრამ რომ იმახი თავში არა აქვსრაო ანა იმისთანას კაცისაგან კაცი რა კეთილსა და კარგს უნდა მოელოდეს.

დიასამიძე.

რასაკვირველია, მე მხოლოდ ისე გეუბნები, რადგანაც მინდა რომ შეიტყო ჩემი განძრახვა ამ საქმეზედ, რომ ვიცოდე ჩემს ქალს სხვა ხომ არ უყვარს, მაშინ აღარ მოვაცდენდი ტყვილათ პირსა დაპარაკით. არც თუ ვიცი რა აქვს (გულზედ იდებ ხელს) გულში, უეჭველად მოვცემ... მაგრამ ძნელი ეს არის რომ არ ვიცი ვინ უნდა იმის გულს?

დიონოსე.

დავიჯერო რომ არა ვინ შეიყვაროს.

დიასამიძე.

აი ეგ კიდევ სხვა არის, მე ჩემს ქალს არ შე-

შჳლი უმანკოებისა.

მიმღიან აუყრმალო რომ გრძნობა დაიკარგოს, მაშა-
სადამე არა მაქჳს შემძლება რომ მოვსპო იმის გულში
სიყვარული, მხოლოდ მსურს ის, რომ ვქმნა კეთილი
რაც რომ მე შემეხება... ეს ხომ ესე, მაგრამ არც
მინდა რომ მამა მისი დამემდუროს და ამისათჳს
მოვიხმარე სხუა ღონის ძიება. ახლა ხომ მოვხდი
დიონისე ჩემს აზრსა. უნდა შეასწაოთ
ჩემს ქალსა თუ რა არის ცოლქმრობა და რა დიდი
თანამდებობა აქვთ იმ ორთა პირთა, ისიცა ჰკითხეთ:
შეირთავს თუ არა იმ ყმაწჳლ კაცს? თუ რომ
უარსა ჰყოფს, საქმე გათავდება. თქჳენ ამას რო-
გორა ჰფიქრობთ?

დიონისე.

მე... მე თუმცა მოვალე გახლავართ აღვასრულო
თქჳენი ბრძანება... მაგრამ ნება მიბოძეთ ჯერ
მოვილაპარაკო თქჳენს ქალთან.

დიასამიძე.

დიახ მოილაპარაკეთ. (იხრავს.) როგორც მთა
ახლა კი ისე მამეშო, მაგრამ სრულებით კიდევ არ მო-
მშვენია, იმისთანა სენი მაწუხებს კიდევ, რომელიცა
ათასობს რამდენჯერმე ამაზედ.— გესმის დიონისე,
რაზედ ვამბობ ამას?. ხომ არა შეგეტყვია რა?

დიონისე.

ყოველივე ჩემი ღონის ძიება დავასრულე მაგა-
ზედ და დღევანდელამდინ ვერა შევიტყევრა.

დიასამიძე.

არ მერწმუნებით, რომ ზოგჯერ მაგაზედ მრთელს

ცისკარი.

ღამეც არა მძინავს ხოლმე!... აჰ! უგონოებით ყმაწვილ კაცობის დროების გატარებისათვის მივცემდი ახლა დიდის კმაყოფილებით სრულებით ჩემს ქონებასა, ოდომდკი აღარ მამგონებოდა ის დროება, ახლა კი ვგრძნობ, თუ რა საშინელებაა მდგომარეობა იმ გვარ კაცისა, რომელიცა მიუბრუნდება ყურადღებით წარსულს დროს და ნახავს მეტად საზიზღარსა. ეს არის ბოლო ყოვლის ბოროტის საქმისა. ამისათვის რომ წარსულს დროს აქვს მეკავშირება ახლანდელისა... ვნახო კიდევ რა იქნება. დავეხსენ ისევ ესრეთ დარჩეს... მშვიდობით! ახლა ვაპირებ სანადიროთ წასვლასა, თქვენ კი მოელაპარაკენით პელაგიასა და ერთად შევექცეთ სადილსა, რა დავბრუნდებით ნადირობითგან.

(წავა.)

დიონისე.

(მარტო.) ოჰ!.. ნეტა ვითარი ტვირთია ეს საქმე ჩემთვის... ნეტა შემიმჩნიან მე?... მე?... (კრძალვით იყურება ოთხ კუთხივ) პირველად არ შემხვდეს მაინც პელაგია!.. ჯერ უნდა ვიფიქრო, თუ როგორ დავიწყო ლაპარაკი და შემდგომს ისე მოუყვე... ახლა არ შემიმჩნიან... მოდი ჩავალ ჯერ ბაღში და გულმხურვალედ ვთხოვ ღმერთსა რომ დავბრუნდე ისევ ჩემს სახლში ყოვლის უმიზეზოთ და გულ აუმღვრევად. (წავა.)

დასასრული მეორეს მოქმედებისა.

(განგრძელება შემდგომს წიგნში იქნება.)

მიზეზი [illegible] ვაზის სნეულებისა და მისი წამლობა.

ნაკლულევანი მოსავალი ღვინისა ზედიზედ ორს ანუ სამს წელს, შეიქმნა ესრეთს უბედურებად, რომ მოქმედება მისი განგრძელდა უმეტესს იმ მხარეთა, სადაც მოდის ყურძენი. დიდი შეცდომილება იქმნება თუ ვიფიქროთ, რომ ვითომც ამ უბედურებაში შთაცვივდნენ მხოლოდ განცხრომით მცხოვრებნი კაცნი. პირველად ვენახიანთ მხარეთ მუშა ხალხი უმეტესად შეწუხებული იქმნა იმ მუშაობის მოკლებითა, რომელზედ მხოლოდ არს დამყარებული იმ ხალხის არსებობა. კუნძულსა ზედა მადეირისა ამ ნაკლულევანებამ მოახდინა ნამდვილი უსასტიკესის სახის შიმშილი; მეორედ, მრთელი მუშაკთ საზოგადოება და დარიბი ხალხი იმ მხარეთა შინა, სადაც მოდის ღვინო, შთაცვივდნენ სიგლახაკის წარმომდგენელს უბედურებაში, და დადგა მაღალი ფასი პურისა, რომელიცა შეადგენს მათის უპირველესის საზრდოებასა. გარნა უბედურება ამით არ დასრულებულა. მოუსვლელობისა გამო ყურძნისა, საჭიროდ შეიქმნა გამოსახსნელად ოქროსა მრავალი სხვა იმ მხარეთ მოსავალი. ფრანციაში მოხმარებული იქმნა ამ საგანზედ ესოდენ მრავალი ხორბალი, რომ მმართებლობამ

ცისკარი.

დაკრძალდა მოხმარება ამაზედ ხორბლისა, გარნა მხარეთა შინა, სადაც ესოდენი წინა აღმდეგი და როგორც აღმოსჩნდა, უბრალო ღონის ძიება არ იყო მიღებული, იქ მოხმარებულ იქმნა, ნაკლულევანებისაგამო ღვინისა, მრავალი ხორბალი. ამას გარდა ფრანციაში დაიწყეს ძრიელ ვრცლად გამოხდა სპირტისა ჭარხლისაგან, რომელიც ამისაგამო აღარ იხმარებოდა შაქრის გასაკეთებლად. დაცოტავებამ და ნაკლულევანებამან შინაურისა შაქრისამან განამრავლა მოტანა უცხო ქვეყნის შაქრისა, რომელმაც თავის რიგზედა შეამცირა და გახადა არა უმასაყოფელად მიტანილი სხვათა მხარეთა შინა შაქარი, და მაშასადამე აღამაღლა იქ იმაზედ ფასი. ამას გარდა, რადგანაც მრავალი ყურძენი იქმნა გამხმარი ჩამიჩად და მეორეს გვარს კორინკად წოდებულად, ამისთჳს სნეულებამან, რომელიც თჳთ იმ დროს გამოჩნდა და ძრიელ მოქმედებდა იონიის კუნძულებზედ და სხვათა შუა ქუეყნის ზღვის ადგილებში, მოახდინა იქ დიდი ნაკლულევანება ამ გამხმარის ყურძნისა და დიდად დაამცირა, რომელიც ყოველს ევროპიის ნაწილებში ძრიელ საგრძნობელი იქმნა და მოახდინა ამან სიძვირე იმა ყოვლის საგნებისა, რომელიც უნდა მოხმარებულ ყოფილ იყო, მაგიერად გამხმარის ყურძნისა.

ესრეთის სახით, მრავალ გვარად ყურძნის სნეულებამ შეამცირა არამც თუ ის მხარენი, რომელშიაც იყო სნეულება, არამედ თჳთ დაშთენილიცა ნაწილი ევროპიისა. საჭირო არს მოვიხსენოთ

ვაზის სნეულებისათჳს

მიდევს ერთი და უმთავრესი შემთხვევა ამისთჳს, რომელიც შეეხების სხუათა მხარეთაცა: წადება სპირტისა ანგლიაში სნეულებამდის, მოითხოვებოდა ხოლმე ფრიად მცირედი. უბრალო ოტკა ფრანციაში, დჟინი გოლლანდიაში და შაქრის რომი კოლონიებში (ახლად-შენს ქვეყნებში), კეთდებოდნენ ესოდენ მრავალი და ესოდენ იეფად, რომელ მხოლოდ ანგლიის სპირტი გაჰქონდათ რომელთამე საკუთართ ანგლიისავე კოლონიებში. გარნა ეს გარემოება სრულებით შეიცვალა ორს უკანასკნელს წელში: (*) პირველ გზით ანგლია შეიქმნა მრავლის სპირტის გამგზავნს მხარედ და ამასთან უმთავრეს იმა სახელ-მწიფოებისათჳს, რომლებსაც იგი ჰრაცხდა მარადის თავის წინააღმდეგად, რომელთათანა ანგლიური სასმელების მხდელთ არა შეეძლოთ თანასწორება და რომელთ წინააღმდგომად და ზღუდედ ანგლიის სჯულებით იყვნენ დადგენილნი განმრჩეველნი და მფარველობითნი ბაჟნი. ანგლიელნი სასმელების მხდელნი შეჰპირდენ ბევრის მომზადებასა სპირტისასა ფრანციის, ისპანიისა და პორტუგალიისათჳს, მდაბალ ღვინოებს, რომელიც უწინ იმ მხარეებში იხდებოდა ხოლმე ანგლიის ბაზრისათჳს მდაბალს ოტკად, დაუწყეს გამაგრება გარევითა ანგლიიდამ მოტანილის სპირტისათა.

ანგლიიდამ გამოტანილ იქმნა უკანასკნელს წელში ოტკა შემდგომი:

(*) ეს სტატია არის დაწერილი 1856 წელში.

1851 წელში . . . . 84970 ვედრო (სამი თუნგი).
1852 » . . . . 129776 »
1853 » . . . . 306327 »
1854 » . . . . 251,808 »
1855 . . . . 1421055 ვედრო
ათს თვეს 1856 » . . . 1337,295 »

ესრეთის სახით 1855 წლამდის საშუალო გამოტანა ოთხს წელს შეადგენს 191000 ვედრას წელიწადში, 1855 წელში გამოტანილ იქმნა სპირ-ტი უმეტეს 1,412,000-ის ვედრისა, ხოლო აწინდელს წელში (*) აიწევს მაინც ერთს ნახევარს მილიონს ვედრომდის. ეხლა, თუ მივიღებთ ყურადღებაში იმ მრავალს რაოდენობასა ხორბლისასა, რომელიც მოუნდათ სრულებით ახლის საჭიროებისათვის მოუსვლელობისაგამო ყურძნისა და თუ მოვიასზრავთ რომელ ყოველი ეს სპირტი არის მომატებული იმ სპირტზედ, რომელიცა იხდება ანგლიაში შინა-ურ მოსახმარებლად, მაშინ შეიძლება კარგად განვმარტოთ ერთი უპირველესი მიზეზი ქერისა და შვრიაზედაცა მაღლის ფასების დადებისა. აი რო-გორის გზებით უბედურება, ვენახიანის მხარების შემაძრწუნებელი, განვრცელდა არა პირ და პირ სხვათა მხარეთაცაზედა.

საბედნიეროდ ქვეყნისა არის კარგი საფუძველი, ვერწმუნოთ, რომ სნეულობა დამცირდება და გამო-

(*) ზემო უკვე თქმულ არს, რომ ეს სტატია არის დაწერილი 1856 წელში.

ვაზის სნეულებისათვის

ჩვენთვის იმისა წინააღმდეგი ღონის ძიება. გაუწყებთ ამათ ღირსსა დიდის განხილვისა ცნობასა ამ სნეულობაზედ და წარმატებით ნახმარს განსაქარვებელად მის ღონის ძიებაზედ, რომელიც გამოწერილ არის ტიუკის და კამპანიის საგაჭროს ცირკულიარიდამ. (მიწერილის სხვათა და სხვათა პირთათვის წიგნიდამ). თიონის კუნძულზედ, სადაც პირველად აღმოჩნდა ყურძნის სნეულება, და სადაც დიდად განვრცელდა, ესლა მსწრაფლად იწყო განქარვება, ესრედ რომელ მოსავალი ამ წელში გამოჩნდა ევროპაში კარგი, როგორიც იყო ხოლმე უწინარეს სნეულებისა, ესე ვითარი ცვლილება მოხდა გოგირდის ხმარებისაგან. შემდგომი ზემორე სნეულებისა წიგნის ცნობა შესაძლო არის წაკითხულ იქმნეს დიდის კმაყოფილებით.

ანგარიში ღვინის ვაჭრობისა შეიმალა და ესოდენ აირია ყურძნის სნეულების დაუცხრომლობის მოქმედებითა, რომელ ჩვენ ვგრძნობთ უცხოველესსა კმაყოფილებასა. რადგან მოგვეცა შეძლება ვაცნობოთ ჩვენთა მეგობართა, რომელ ეს საშინელი სასჯელი აწინდელს წელში მძლიედ და წარმატებით ძლეულ-იქმნა და რომ სწავლამან დასასრულ გვიჩვენა ღონისძიება, რომლის შეწევნით შეიძლება ვამედოვნებდეთ სწორესა და მსწრაფლსა განქარვებასა ამა სნეულებისასა.

შესასწავლებელ არს რომლისამე სახით ეს გარემოება, რომ სნეულება დაიწყო, ანუ პირველად იქმნა შენიშნული, ანგლიაში. სათბობნი სახლნი

ცისკარი.

(ტეპლიცი), სადაც ზამთარში ინახება ხილნარი თბილის ქვეყნისა, მათის სამარადისოს სითბოსა და ნოტიობისაგამო, საგონებელ არს საკუთრივ აჩენენ ამ სნეულებასა, და 1846 წელში ტუკერმა მარდეტელმა, პირველმა მოაქცია ყურადღება ბოტანიკოსთა (მცოდნეთა ბალახის სახეობისათა) ამ საკუთარს სნეულებას ვაზისა ზედ, რომელიც გამოჩნდა იმის ვენახში და მიიღო იმისი სახელით თვისა წოდება «ტუკერის სოკო». საგონებელ არს, რომ ეს სნეულება ყოფილა ძველს დროებშიაც, ამისთვის, რომ პლინიის «ბუნების ისტორიაში» იმყოფება აღწერა ყურძნის სნეულებისა ნიშნებითა ამ გამოჩენილის სნეულებისა მსგავსითა; გარნა არ არის არა ვითარი ისტორიული ჩვენება, რომლითაც შესაძლებელ იყოს დავამტკიცოთ, რომ ამ სნეულებას მოეხწიოს ესოდენს ვრცელს ზომამდის, როგორც ჩვენს დღეში.

«ანგლიიდამ, როგორც ეიქრობენ სნეულება გადვიდა ფრანციაში, სადაც იგი პირველად შენიშნულ იქმნა სათბობთა სახლთა შინა მახლობლად პარიჟისა 1847 წელში; შემდგომად ამა წლისა განვრცელდა ცოტ-ცოტად ყურძენზედ განდეგულს ჰაერში და 1849 წელში მიაღწია ისრეთს სავრცელემდის, რომ შეიქმნა საგნად საკუთარის გამოძიებისა ცენტრალნისა (საშუალ წერტილის) მიწის მუშაობის საზოგადოებისა პარიჟში. დაუდგრომელნი სწავლულთ გამოძიებანი განმარტებისათვის სნეულებისა დასასრულ დაბოლოვდნენ წარმატებით, და დღის ძიებას წინა-აღმდეგად

ვაზის სნეულებისათვის.

სნეულებისა იქმნა გამოჩენილი.

"ტუკკერის სოკო არს ერთი მრავალ რიცხვთაგანთა ქორწინებულთა სოკოს მსგავსთა მცენა-რეთაგანი, რომელთ განმრავლების დონის-ძიება საიდუმლოდ დამალულ არს, ვითარცა თვით წოდებაცა მათი აჩვე-ნებს. ეს საკვირველად უფრძნის მომწამლელი სოკო ისეთის აღურაცხელსა რაოდენობასა მცირეთა მრავალთა სხეულთა, მარტოკის თვალით დაუნახავთა, რომელიცა ქარით დაფანტულნი დაეცემიან იმათის ზრდის ნიჭიერებით მექონთა მცენარეთა ზედა და ეს სოკონი მრავლდებიან იმ მცენარეებზედ შესაზარს რაოდენობამდის. ერთის დროს საზოგადოდ იმიმ-ვალდენ, რომ ეს სოკო არის შინაგანი უფრძნის სნეულებათა, გარნა გულ მოდგენილთა გამომძიებელთა წარმოვადგინეს სარწმუნო საბუთი, რომ ეს წარ-დენა უფრძნისა არის გარეგანი.

«წინააღმდეგომ ამ სნეულებისა იქმნენ წინადა-დებულნი და ხმარებულნი ქიმიობითის წარმატებით სხვა და სხვა დონის-ძიებანი, ვიდრემდის სწავლამან და გამოცდილებამან გარდაწყვეტით დაგვარწმუნეს, რომ მხოლოდ გოგირდი შეადგენს დონის-ძიებასა, რომლისაც შესაძლო არის ვენდოთ და რომელიცა არის ნამდვილ სრულებითი დონის-ძიება.

«პირველად მოქმედება გოგირდისა გამოცდილ-იქმნა სნეულს ვაზებზედ სათბობთ სახლებში, ოდესაც პოვნილ-იქმნა რომელ დაურთვის სითბოს გასატანად ... (მეტალის) მილებზედ გოგირდის ორთქლით სულკმასაყოფელად განაქარვებს სნეულება. ამ წარმატებით

ცისკარი.

გამხნევებულთ მამულის პატრონთ მოისმარეს გოგი-
რდი ყურძენზედ ვენახებში. პირველად ეს იხმარა
ფრანციაში ერთმა მიწის მუშაობელმა მელონჩმა,
ხოლო შემდგომად დრაფთა: დიუშატელმა, დესუზმა და
პასკატორიმ, ჟირონდის დეპარტამენტში; ეგრეთვე
წარმატებით იხმარეს გოგირდი როზჩარმიემ ათაათის
დესიატინის ვენახში, ტომერში და მარგმა, სეკრეტა-
რმა მონპელიეს მიწის მოქმედების საზოგადოებისამან,
რომელმაც განაცხადა მოქმედება თჳსთა გამოცდი-
ლებათა საკუთარის საგნით, გამოცემულით ყურძნის
სნეულებაზედ.

«გონტიემ მონტრეუელმან, მახლობელად პარი-
ჟისა, მოიგონა მარტივი და მახვილ-გონიერული
იარაღი დასაპნევად გოგირდისა. აღწერისამებრ,
ის მიემსგავსება საბერველთა გუდათა საკუთარის სა-
კისათა, რომელთაცა აქვსთ გაკეთებული კალის ყუთი
ჩასადებად გოგირდისა, გადებულის ტუჩის მახლო-
ბლად. ყუთში ჩადის გოგირდი 59 მისხალი, რაჲცა
საკმაო არს მოფრთქლილ იქმნეს 30—დამ 50 კა-
ზამლის, მიბედვისაგამო ფურცლების სიმრავლისა.
გოგირდი უნდა მოეყაროს მაშინვე, როგორც
პირველი ნიშნები სნეულებისა გამოჩნდეს; ვაზებს
უნდა გულ მოდგინეთ ყურის გდება და მოყრა გო-
გირდისა, განუმეოროს მცირედის გამოჩენისა დროს
ახლად სნეულებისა. სამი მოყრა გოგირდისა საზო-
გადოდ კმასაყოფელ არს: პირველი უწინარეს მეო-
რე იმ დროს, ოდესაც სნეულება გამოჩნდება, და
მესამე შემდგომად ყურძნისა აღვავებისა. თჳთ

ვაზის სნეულებისათვის.

ნამდვილი მოყრა ის არის, რომელიც იქნება დროსა ადუღავებისასა, რომელსაცა გოგირდი საკუთრივ ეშემწევების. თვთ კეთილ-შემწყნარებელი დრო ამ გოგირდის მოყრისათვს იქმნება ფაცხელის მზის ბრწყინვალებისა ჟამს. თვითოს მოყრაზედ ერთს დესიატინას მოუნდება 5 და ნახევარი ფუთი გოგირდი, რომელიც იწოდება რუსულად სერნი ცვეტად. ეს რაო-დენობა ღირს ფრანციაში 14 ფრანკად (3 რუბლად 80 კაპეიკ ვერცხლის ფულად); მუშაობა ფასობს 6 ფრანკად (1 რუბლს 64 კაპეიკად დესიატინაზედ) სრული ხარჯი თვითის გოგირდის მოყრაზედ შეად-გენს 20 ფრანკსა დესიატს ანუ დესიატინაზედ (5 რუბლს 44 კაპ. ვერცხლის ფულსა), ხოლო სამგზის განმეორება იქმს 60 ფრანკს (16 რუბლს 23 კაპ. ვერცხლის ფულს, დესიატინაზედ).

«ჩინებული წარმატება ამ ღონის ძიებისა ფრან-ციაში იქმნა დამტკიცებული და ამ ღონის-ძიების მოქმედებაზედ მოხსენდა ფრანციის ვაჭრობის მინის-ტრსა.

«თუმცა წარჩინებული და კმაყოფილი არის ეს ცნობანი, გარნა ცნობები იონიის კუნძულიდამ აჩვენებენ კიდევ უდროესსა წარმატებასა გოგირდის მოყრისაგან და საჩომით უვრცელესსა: 1851 წელში ამ კუნძულიდამ გაიგზავნა ზღვას იქით 2,500,000 ფუთი კორინკა (გამხმარი ყურძენი) ადმატებულის სიკეთისა, 1852, 1853 და 1854 წლებში, ყურძენი მძლეველი კორინკისა, ძრიელ გაფუჭებული ტუკე-რის სოკოსაგან, სრულებით არა მოვიდა. 1855

ცისკარი.

წელში ნაწილი ყურძნისა გამოყენებულ-იქმნა, და გაიგზავნა კონიაკა ზღვის იქით 434.000 ფუთა-მდის, გარნა ცუდ გჳარი; აწინდელს უკეთ წელში ოიდიუმის მამულებისა პატრონთა იწყეს ძრიელი ხმარება გოგირდის მოყრისა, და ესრეთის წარმატებით, რომელ იმათ ეხლა გაისტუმრეს 1,250.000, ფუ-თი კონიაკა, თანასწორის სიკეთისა იმასთან, რომე-ლიცა იყო ჩინებულს 1851 წელში. ამ ბედნიერს-ცვლილებითა იგინი განსაკუთრებით დავალებულ არიან ხმარებისაგან გოგირდისა, ამისთჳს-რომელ თჳთ ამ წელშიაც იმ მამულთ პატრონთ, რომელთაც შეურაცხყვეს გოგირდის მოყრა, შეემთხვათ თავეთს ვენახებში ზარალი ამ სნეულებისაგან ისრეთივე, როგორც უწინდელს წელში.

«შემდგომად ესოდენ გამოჩენილთა შემთხვევათა და ესრეთის თვალით ხილულის სრულის წარმატებით ტყვერის სოკოს მლევისა, არ შეიძლება ვიჭვნეუ-ლობდეთ, რომ მფლობელნი ვენახებისაგანი ფრან-ციისა, ისპანიისა და პორტუგალიაში, მომავალს წელში მიიღებენ ძლიერთა ზომათა, წინა-აღმდგომ მოქმედთა და მძლეველთა ამა სნეულებისათა. ერთათ ამისთანა შესაძლებელ არს ველოდეთ დაკლებასაც ღვინოებ-ზედ ფასისასა.»

ზ. მამაცოვი.

სამგზავრო წიგნები.

წიგნი მეორე (*).

კთ — ივლისს 1857 წელსა. ქ. გორს.

მოგზაურობა ჩემი გუშინდელს დღეს იყო მეტად სასიამოვნო. დღე დაგვიდგა მშვენიერი, გზაზედ ყანების შრიალი ნიავთაგან მეტად დაატკბობდა ყურსა მოგზაურისასა. საღამო იყო გრილი, მზე წყნარად შორდებოდა ციაგსა ცასა, რომელსაც დამანახვეს შორითგან მარჯვნივ მტკვრის გაღმა, ციხე უფლისხისა. ნახევარ საათს თითქმის დავჰსტკბებოდი ყურებითა და არ ვაშორებდი თვალსა. პირველი ჩემი განზრახვა ტფილისითგანვე იყო, რათა მენახა ციხე იგი, რომლისაცა აღწერა მრავალჯერ წამიკითხავს გაზეთს «კავკასში.» მოატანა რა ბინდმა, შევედი ქალაქს გორს, გარნა დიდად ვიწუხებდი, ვინაჲთგან გზით დაღალულსა მეჭირვებოდა ბინა. დავეძებდი სადგომსა, აქა-იქ გამოვიდოდნენ მცხოვრებნი მდაბალთ

(*) პირველი წიგნი დაბეჭდილია გასულის წლის ნომრის ცისკარში, 11-№-ში.

ცისკარი.

ხალხთაგან და უგულოდ მიმოსწყვეტილ. უნდა გულწრ-
ფელობით ვამცნო მკითხველს ჩემსა, რომ გორი
მეტად მოსაწყენი ადგილია, წყალი არა, და ბაღჩიანი,
თითქის ყოველს ქვისა ქვეშიდამ სიმყრალე
წყალი მომდის; ცაცა ხომ, ნურას იტყვი, თუ
ვითა ამშვენებს ქალაქსა! ცაც აქ მოწყენილ არის
ადრეული მიდამოზედ. ძველ დროს მშვენიერი ქალაქი
ამა ციხეში თურმე იფარავდა თავსა მეფეთაგან,
გორის ჯვარის მფარველობით, რომელიცა გაღმით
მხრივ მორიგად დაშენებულა თავისთა ვით ახლა
ერთგულის მოციქულთა, რომელნიცა მგლოვიარობდნენ
ჟამსა სისხლის ღვრისასა......... როგორც
ჩემით ვსთქვი, გორის წინებური მდები-
არობა აქვს, მაგრამ რას იტყვი, მდაბალი ხალხი
მეტად გარყვნილია!... ეტყობა რომ ადგილობრივ
მთავრობას ცოტათი მიუქცევია ყურადღება. ახლანდე-
ლის ადგილობრივ მთავრობისაგან, იმედია
როგორც სჩანს, მოსპობს ესე ბოროტებას. ბაზარი
არის მხოლოდ ერთი, რომელიცა დახურულია, მაგრამ
მეტად მდორე და ამისთანავე ერის დუქნებში ნახავთ
რომ ცალს მხარეს ვაჭარს უწყვია საქონელი და
ცალს მხარეს ტეკვებსა ჰკიდებენ, არის იმისთანა დუ-
ქანი რომ სამნი სხვა და სხვა ხელოსნების კაცნი
სხედან, მაგალითად: ჭონი, უნაგირების გამკეთებელი
(სარაჯი) და სარაჯა. რისყოფით ვიპოვნე წმინდა
ოთახი, სადაცა შევაფარე თავი. ახ, შეგიბრალე
ჩემო! უყვარო იქნებოდი აქ, რა კარგად გაატარე-
ბდი დროსა. რა არავინ მყვანდა დროს გამტარებელი

სამგზავრო წერილები.

მალე მოვიძინე. დღეს დილით სარბენჩელ გამოველი, რა ვისიამოვნებდი ახალ აღმოსულის მზის სხივეთა და რა ვუჭვრეტდი მოკამკამესა წყალსა ჩემ წინ მომდინარესა, გამოადგა კარი ერთმან ახალგაზდა ყმაწვილმან კაცმან და როგორც ჰსჩანდა სურდა იმასაც ჩემებრ დატკბობა დილის წმინდა ჰაერითა. ვინაობის შეტყობის მოწადემან რა შევხედე და რა დავაკვირვე თვალი, ვიცან მეგობარი ჩემი ბ. უნდა იცოდე, საყვარელო ჩემო ამხანაგო, თუ ვითარსა სიხარულსა მოვეცი მე, თუ ის, ასე მეგონა შენა გნახე! გარდავეხვიენით, დავკოცნეთ გულმხურვალეთ, მეგობრობითის გრძნობითა. იმ დამეს მარტო ათენებდა მეგობარი შენი და რა იცოდა თუ ვითარ შენებრ მეგობარი იდგა გვერდს ოთახში. დღეს მთელი ქალაქი დამატარა, რადგანაც იცის ამ ქალაქის გარემოება, მაჩვენა გ. მა... მეტად შემწე ჩუენის საწყალის «ცისკრისა» კაცი მეტად კეთილი და პატიოსანი, სახის-მეტყველება ცხადად ამტკიცებს ყოვლის კეთილით სისრულესა, დიდის ალერსით მიმიღო, სურდა ჩემთან როგორც ჰსჩანდა დიდ-ხანს ლაპარაკი, გარნა რადგან უფლოსის ციხის სანახავად ვეშურებოდით, ამისთჳს სამწუხაროდ ჩემდა ჩქარა დაუტევე და გამოვეთხოვე. დღეს ვაპარებთ უფლის-ციხის ნახვასა, რომლისაცა ხილვა დიდი ხანია ჩემს გულში არის გამოხატული!... რავდენსამე დღეს შემდგომ მიიღებთ ჩემგან კვალად წიგნსა, სადაცა მცირედ აღვწერ ჩემ მიერ ნახულსა.

შენი. ვ.

11.

კენჭი კეთილ-შობილთა და მო-ქალაქეთა ტფილის-ში.

ტფილის-ში ეხლა დიდი თავად-აზნაურთ ყრილობაა. ყოველი მიხვდება, თუ რას ნიშნავს ეს შემთხვევა. განვლო სამმა წელმა უკანასკნელის კენჭის შემდგომ. წარსულს დეკემბერში, განკარგულებითა მთავრობისათა, იყვნენ მოწოდებულ თავად-აზნაურნი ტფილისის გუბერნიისანი საწარმოებლად ახლის აღრჩევებისა. და აჰა მოაწუდნენ იგინი ქალაქს ტფილისს. აღირჩევიან მარშლები, დირეკტორები პრიკაზში, მდივანბეგი სამსჯავროს პალატაში, დეპუტატნი და სეკრეტარი დეპუტატების სობრანიაში. დიდი მნიშვნელობა აქვს კენჭით აღრჩევას. რაჲცა ეკუთვნის საკუთრად უმაღლესს ძალს, ესე იგი მონიჭება ადგილებისა, იგი მასვე უმაღლესს ძალს მიუნდვია ამ შემთხვევა-ში საზოგადოებისა-თჳს. ესე არის უმშვენიერესი და უწარჩინებულესი მუხლი რუსეთის კანონ-დებულებისა, რომელიც არის განვრცელებული, თვით დასაწყისიდამ რუსეთის აქ

ცისკარი.

მართებულობისა, საქართველოს კეთილ-შობილებაზე-დაც თანასწორი რუსეთის კეთილშობილებას-თან. მაშასადამე, უნდა ყველამ ფას-დებულ ჰყოს ეს ძვირფასი ძალი, მონიჭებული ჩუენის საზოგადო-ობისადმი. იქმნება, მნიშვნელობა ამ საქმესა აქამომდე არა ყველას და არა სრულად ეყურებოდათ. მაგრამ ახლა, რომელსაც ადგილობითი საზოგადოობა თან და-თან წინაურდება ზნეობითის გზაზე, რომელსაც ივი შედის გულის-ხმიერება-ში და ცნობულობს ვითარცა საზოგადოობითს ვალდებულებას, ეგრეთვე ერთობ კაცობრიობის ღირსებას,-ახლა ვგონებთ არღა იყოს საჭირო მომატებული ვისთჳსმე გან-მარტება კენჭის ჰყრისა. მაგრამ მაინც ვალდებულ ვართ ვისურვოთ, რომ აღმომრჩეველნიც და აღრჩეუ-ლნიც იყვნენ დამყარებულნი ამ ჰაზრ-ზედ, ესე იგი: პირველთ იცოდნენ თუ ვის რომელს ადგილ-ზე ირჩევენ, ხოლო უკანასკნელნი, მინდობილთ მათდა თანამდებობათა-ზედა, დაიცვავდნენ რა სარგებლობას თავიანთის საზოგადოობისას, ამასთანავე შეესაბამე-ბოდნენ-ცა მართებლობის განზრახვათა და წინადა-დებულებათა. უმეტესად საჭიროდ მიითვალება ეს ზრუნვა მართებლობისა-თჳს, რომელნიც არიან შუამა-ვალნი და ამასთანა-ვე უმჯობესნი თანა-შემწენი მთავრობისა, საზოგადოობითს საქმეთა შინა.—

კენჭი ჰსწარმოებს, ადრინდელებ, სომხის სემინარიის ზალა-ში, რადგანაც ქართველთ კეთილ-შობილთ არა აქუსთ ამ შემთხვევის თჳს საკუთარი სახლი.

სხუა და სხუა ამბავი.

იმავ ზალა-ში ჰქონდათ, განვლილს თვეში, აღ-რჩევანი ტფილისის მოქალაქეთაც. სამწუხაროა, რომ იმათ მაინც, თავიანთის შეძლების-გამო, არ უფი-ქრნიათ აქამომდე აღშენება ანუ მოპოვება, კენჭისა თუ სხუა-გუარ ყრილობისა-თჳს, საკუთარის სახლისა, მაშინ როდესაცა მათს რიცხვში არიან ბევრნი, მეტად შემძლებელნი პირნი, რომელნიცა თჳთოეულნი ჰხარჯვენ ათი-ათას თუმნობით და აღაგებენ საკუთარ სადგომ შენობებს. ღმერთმა ინებოს, ეს ჰაზრი მოუვიდეს ახლად-აღრჩეულს გამგეს მაინც, გ. ბ. ა—ს, რომელიც, როგორც ვიცით, არა ჰზოგავს თავის ქონებას საზოგადოს სარგებლობის-თჳს, და ამ შემთხვევაში აქამომდე ბევრ რიგათ კიდეც უსა-ხელებია თავისი თავი.

თ.

გაგზავნა კეთილ-შობილთ ყმაწვილთა კაცთა პეტერბურღში.

მრავალთ ტფილისში ვეჭობ შეუნიშნავსთ, უკანას-კნელს დროში, თითო-ოროლი ყმაწვილი-კაცი, უცხოთ ჩაცმული და დაარადებული, რომელნიც წარმოაჩენენ გამოჩენილის გვარის-შვილებს და სხუა-და-სხუას ჩუენის მხრის ადგილებიდამ, ესე იგი: ქართლიდამ, კახეთიდამ, იმერეთიდამ, სამეგრე-ლოდამ, გურიიდამ. უნდა მოგახსენოთ, რომ ესე

ცისკარი.

არს მცირედი, მაგრამ, დარჩეული, დედათ-გვარ-თაგან შედგენილი ამალა, დანიშნული გასაგზავნად, ჴელმწიფის იმპერატორის მოწოდებით, პეტერბურღში. წარსრულის წლის დასაწყისს, შეჰსდგა მისის იმპერატორებითისა დიდებულების უმაღლესი ბრძანება, რათამცა განსავრცელად საკუთარის მისის დიდებულების კანვოისა, ესე იგი თანა მხლებელის ცხენოსნისა, შეჰკრბენ ოცდა ხუთი ახალგაზდა კაცი უწარჩინებულესთ თავად-აზნაურთ გვართაგან, მართალ-მადიდებელის სარწმუნოებისანი, მრთელ სხეულოანნი და არა გარდასრულნი ოცდა ხუთს წელს შობიდამ, და წარიგზავნენ პეტერბურღს სამსახურისთჳს საკუთარის მისის დიდებულების ცხენოსანში. მალითა ამა ბრძანებისათა, ადგილობითი მაღალი მთავრობა შეუდგა მაშინვე მოძახებას იმ უმაწვილ-კაცებისას, და ამა უმჯობესთა გვართა საქართველოსათა წარმოადგინეს თავიანთი ძენი, სრულის ღირსეულის სამზადისითა და იგი რიცხვით, რომელიც იყო მოთხოვილ მთავრობისაგან. საკუთრად ტფილისის გუბერნიიდამ არის წარმოდგენილი ცხრა კაცი ქართველისა და ორი სომხის გვარისა. მათს ნაჩალნიკათ არის დანიშნული, უფლის კავკასიის ნამესტნიკის ადრჩქვით, ქართველივე, კაპიტანი კნიაზი ილია ჩოლოყაშვილი. ზოგნი კიდეც გაემგზავრნენ, და ზოგთ წაასხავს ამ დღეებში თვით ჩოლოყაევი.

რასაკვირველია სასიამოვნო იქმნება მშობელთათჳს, ნათესავთა და თვით თანამემამულეთათჳს, იცოდნენ, თუ რასში მდგომარეობს მაღლა დიდებულებისა

სხჳა და სხჳა ამბავი.

ზემოხსენებულთ უმაწჳლთა-კაცთა-ზედ. ამის-გამო საჭიროდ ვჰრაცხთ მოვიყვანოთ აქ შემოკლებით გამოკრეფა იმ დადებულებიდამ.

კელმწიფეს იმპერატორს ახლავს ცხენოსანი, რომელსაცა ეწოდების «საკუთარი მისის დიდებულების კანვოი,» ანუ თანამხლებელი ცხენოსანი. იმის რიცხვში აღრითგანვე იმყოფებიან გამორჩენილნი გვარნი ჩერქეზთა და სხჳათა მუსულმანის სარწმუნოების ერთა, და შეადგენენ წოდებით «ლეიბ-გვარდიის კავკასის ესკადრონს.» კელმწიფე იმპერატორმა ინება, როგორც არს მოხსენებული ზემოთაც, დამატება ამ ესკადრონისა ქართველთ წარჩინებულთ გვართაგანცა, რომელნიც შეადგენენ პირველს ვზვოდს იმ ესკადრონისას. ესკადრონის ნაჩალნიკად არის დანიშნული თჳთ იმპერატორის ფლიგელ-ადიუტანტი, გვაროვნობით ქართველი, პოლკოვნიკი კნიაზ პეტრებაგრატიონი, ხოლო მთელს ცხენოსანს ეყოლება უფროსათ კამანდუიუშჩი იმპერატორის გლავნის კვარტირისა, დეჟურალ-ადიუტანტი გრაფი ადლერბერგი. კელმწიფის ბრძანების მეათე მუხლში არის საკუთრივ მოხსენებული: კანვოის უფროსს ძალუძს წარადგინოს მის იმპერატორებითის დიდებულებასთან იუნკრები ლეიბ-გვარდიის კავკასის ესკადრონისა აფიცრობაზე ოთხს წელიწადზეადრე, უკეთუ განსხვავებულის ყოფა-ქცევით, სამსახურის ცოდნით და საკმაყოფილოს განვითარებით ღირს იქმნებიან იგინი აფიცრობისა. ხოლო უფროსნი აფიცერთაგანნი, ჯილდოდ განგრძელებულისა და ბეჯითის სამსახურისა, წარსდგე-

ცისკარი.

ზიანს ხხუას სამსახურში გადასვლის ჟამს ანუ კანკოიდამ განთავისუფლებისა-დროს, რათა ქმლეოდესთვისვე ჯამაგირი, რომელიც ჰმლექიათ კანკოიში.»

ესრეთი წამოვლენილი ერთმთავრული მოწყალება რასაკვირველია უნდა ჰმსახურებდეს როგორ-რათაც წუგეშად მშობელთა, რომელთაც არა უზრალოდ გამოუშვებიათ თავიანთნი შვილნი, ეგრეთვე გასამ-ხნევებლად თვით შვილთა-თვის, რომელთაცა მიუღიათ სამსახური თვით ი მ პ ე რ ა ტ ო რ ი ს თვალთა-წინ, იქმნების ასე უხვად დაფასებული და დაჯილდოებული.

თ.

გამოფენა ბუნებისა და კელთა ნაწარმოების ნიმუშებისა ტფილისში.

რაკი შემოვიტანეთ ამ ნომერში ყოველივე დიდსი სა-ცოდნელ ჩუენთა მკითხველთა არა შეგვიძლია არ მოვიხსენიოთ აქ უმეტეს ისეთს საგანზე, რომელიც, შეეხება რა საზოგადოობითს სარგო საქმეს, ამასთანავე წარმოადგენს შემთხუევას, რომელიც არა ხშირად მოხდება ხოლმე.

ყველამ იცის საკმაოდ, რომ ჩუენნი კავკასიის მხარე არის მდიდარი ყოვლის ბუნების ნიჭით, რაჲცა-კი ეთჳსება მთელის ქუეყნის ჰავებს და მთელის ქუეყნის ადგილებს; მაგრამ რასაკვირველია არა ყველამ

სხუა და სხუა ამბავი.

უწყის, თუ საკუთრივ და ნიშნეულ რას-მე მდგომარეობს საუნჯე ამ ქუეყნის ბუნებისა, და ან ამ ქუეყნისა-ვე კაცს როგორ მოუხმარებია ეს საუნჯე, როგორ მიუახლოვებია თავის ჴელოვნებას-თან. ამ გვარი ჩუენება შეადგენს ყოვლისთვს პირველს პირობას მოსაპოვებელად ჭეშმარიტის ცნობისა ადგილ-ზე, და არის საჭირო ვითარცა მთავრობისთვს უმეტეს სახალხოდ. ამისთვს უნდა მადლობელი ვიყვნეთ კავკასის სახლოსკარიანობის საზოგადოებისა, (Кзвказскаго Общества Сельскаго Хозяйства) რომლისაც ზრუნვით იყო მოგროვილი მთელის კავკასის მხრიდამ ნიმუშები მიწისა, ანუ ჴელთა ნაწარმოებისა, და ეს ნიმუშები იყო გამოფენილი და გამაწყობილი ტფილის-ში საყოვლთაო სახილველად და საცნობელად. ეს გვარი გამოფენა (выставка) მოხდა ერთი 1850-წელსა, და მეორეც იყო ეხლა, წარსულს დეკემბერში.

როგორც ვიცით ეს გამოფენა, ანუ ვისტავკა, იყო ნაფიქრები იმ შემთხვევის-თჳს, რო უნდა მობრძანებულ-იყო ტფილის-ში მისი იმპერატორებითი უმაღლესობა, ჴელმწიფის ძმა, მთავარი კოსტანტინე ნიკოლოოზის ძე; მაგრამ რადგანაც ეს ბედნიერი შემთხვევა აღარ მოხდა, და ნიმუშები იყო დაბარებული და ზოგი კიდეც მიღებული, ამის მიზეზით საზოგადოებამ ამჯობინა იმათი გამოაშკრება, და მის-თჳს იყო აღმოჩენილ სახლი საზოგადოების ვიცე-პრეზიდენტისა, კნიაზ გ. ო. ბებუთოვისა.

12.

ცისკარი.

ძნელად ნახავს კაცი იმ გვარს სანახავს, რომელსაც წარმოადგენდა ვისტავკა. იქ, სულ მცირე ოთახში, იყო მოგროვილი და მოთავსებული ყოველი, რაიცა შეადგენს ნამდვილს სიმდიდრეს აქაურის ქვეყნისასა. რასაკვირველია ეს არა არის ჯერეთ სრული სურათი ყოვლის საუნჯისა, და ვინ იცის რამდენი იყოს კიდევ აქაურის ბუნების წიაღში დამალული საგანი, რომლისათვისაც კაცის შრომას ჯერეთ არა მიუგნია. მაგრამ რაც-კი ვნახეთ ახლა, ეს ყოველი-კი იყო გასაოცარი. დაბეჭდილს სიაში იხილვება სულ 1867 ნიმუში, მაგრამ-რამდენი შემხვდა კიდევ საგანი, რომელიც არ იყო ჯერ შემოსული სიაში. მეტად გაგვაკვირვა ჩვენ იმ კოლოქციებმა და იმ ლაზათმა და რიგმა, რომლითაც იყო გამოწყობილი ყოველი საგანი. ჯერ, კიბის-ძირს, ასასვლელთან იყო წამოგორებული აქეთ-იქით ვეება თიხის ქვევრები, წარმოდგენილი ტფილისის უეზდის მოსახლეკარის ი ვ ა ნ პ ე ტ რ ო ვ ი ჩ ი ს ა რ ჯ ვ ა ნ ი ძ ი ს-მ ი ე რ. თვით უდიდესი მათ-განი ჩაისხავდა ღვინოს ხუთ-ასს ვედრას, ესე იგი ხუთ-ასს ჩაფს, ანუ თექვსმეტს საპალნეს, ანუ სამს ურემზე მეტს. ასცილდებოდა-რა კაცი გრძელს კიბეს, დაფენილს წითელის მაუდით და შემოწყობილს ყვავილებით, შევიდოდა პირველად მარცხნივ მაღალს ოთახ-ში. აქ, ფანჯრების პირის-პირ კედელზე, გარე-შე ვენზილისა კავკასიის ნამესტნიკისა, კნიაზ ა. ი. ბ ა რ ი ა ტ ი ნ ს კ ი ს ა, იყო რიგ-რიგად ჩამოკიდებული სხვა და სხვა უმჯობესის ხელოვნების საჭურველი, რომლისაც

სხვა და სხვა ამბავი.

რიცხვში ნამეტნავად მოიქცევდა დიდს ყურადღებას ოქროს და ვერცხლის მოწყობილობით, სხვილ-ლულიანი თოფი, წარმოდგენილი ახალციხიდამ, მიკაროტის ჩიფთალარის-ვან და დაფასებული ოც-თუმან თეთრ ფულად. ამავე რიგსა განსამშვენიერებლად მკარ-ფასა ოქრო-მჭედლის ჭედ-საქმენი, ესე იგი ქალის ქამრები, ბეჭდები, რომლების ყურისა ნაწილი წარმოდგენილი იყო ბატუმის კილოსნის მელიქ-მამან-ბა ჯიგუს ყუფოდლის-მიერ; ჩერქეზ-ლი ყინაგირები, ყანწები, ინდოურის კაკლისაგან გამოყვანილი ჩასასხმელები, მარმარილოს ქვისა გამოჩუქურთმული ლამბაქები, ჯამები, სტოლები. აქედამ გასვიდოდით რა ზალასა-შინა, განმშვენიერებულსა პორტრეტებითა ხელმწიფისა იმპერატორისა და განსვენებულის ფელდ-მარშალისა ვარანცოვისათა, იხილავდით გრძელს მწკრივსა სხვა და სხვა დედა-მიწის მადნეულთა. თესლთა, ფოთალავა-თა ნიმუშთა შერიცხვით ხეთა და მადნის ქვათა, ჭურ-ჭელსა კნიაზ ელიზბარ ერისთჳს მინის ქარხნიდამ, რომელიც ამ გზობით იყო მეტად სუ-ფთა და განვითარებული. — მერმე ოთახში წარმო-დგენილთა კედლებ-ზე გარდმოფენილი კარგის ჯინშასა და ყვავილების ხალიჩები, ფარდაგები, ქეჩები, ხურჯინები ყუბიდამ, ნუხიდამ და განჯიდამ; მეტადრე ჯეჯიმები — ეს უცნობი თითქმის მატერია ევროპიელთა-თჳს, იმ ქვეყნებიდამვე წარმოდგენილნი განკვირვებულ-ჰყოფდნენ ყველას. გვითხრეს ჩვენ, რომ ნიმუშები ამ ჯეჯიმებისა ახის დამზადებული გასა-

ცისკარი.

გზავნად პარიჟის ვისტავკა-შჲ. იქვე ნახავდა კაცი მშჳე-ნიერს ნუხურს წინდებს, ქოშებს, მშჳენიერს ნაქსოვს ყაჯრებს, ხავერდის კურტებს, ანუ ჯუბებს ქალებისჩასაცმელს, ოქრომკედით მორთულს, საგანგებოთ დალიანდაგებულს ატლასის ახალუხებს: ერთის ახალუხის საყელოზე ვნახეთ ესერა ოქრომკედით მოქსოვილის ასოებით სახელი და გვარი ოსტატისა: ნ ი კ ო ლ ო ზ ხ ე ჩ ა ტ უ რ ო ვ ი, გუმრიდამ. შემდგომს ოთახ-შჲ იყო გამოფენილი იგივე მატერიები, მაგრამ უფრო მსხვილ-ნაქსოვი, მოთელილი ნაბდები, შილები, და სხვანი. — მეხუთეში იყო ჩ. მორიგებული ჭაშნიკები ათას-ნაირის ღვინოებისა და სხვა სასმელებისა, კარგი შოთები, კარგი პურები, ნიმუშები სხვა და სხვა ხორბაგისა, მწვანეული, ბოსტნეული როგორათაც ადგილობრივისა ნათესისა, ეგრეთვე შემოსულისა სხვა ქვეყნებიდამ; დიდრონ-დიდრონი კომშები, ვაშლები, იქ-ვე ვნახეთ პატარა ტიკჭორა, ნიმუშათ წარმოდგენილი ივან პეტროვიჩის არღუტინსკის-მიერ, თუმცა თჳნიერ ღვინისა.- მეექვსე ოთახი წარმოადგენდა უთვალავს მატერიებსა, ესე იგი: დარაიას, ყანაოზსა, ეგრეთვე თჳთ სხვა და სხვას დართულს და დაგრეხილს აბრეშუმებს, შალოსა, ჟერადსა ორდუბადიდამ, ნუხიდამ, კახეთიდამ, იმერეთიდამ. მეშვიდეს და უკანასკნელს ოთახში ნახევდით ნიმუშებს სხვა-და-სხვა ადგილების სასოფლო იარაღს, ტყავებს, სანთლებს, რკინეულს.

და ესრეთ ვიყავით ჩუენ განტკბობილ და აღტაცე-

სხვა და სხვა ამბავი.

ბით სახილველითა საკვირველითა. ეს იყო ჭეშმარიტი დღე-სასწაულება ბუნებისა და ხელოვნებისა, ერთიანეთ-ში მორიგებულისა. ვისტავკა იყო ღია ყოველ-დღე, ათის საათიდამ სამამდინ, და ამ დროს მოასწრებოდა მრავალი ხალხი, რომელიც თავის-უფლად აუვლიდა და ჩაუვლიდა ამ მშვენიერს და იშვითის ბაზარს. ეს ბაზარი დაიკეტა დეკემბრის 23, მაგრამ მნიშვნელობა მისი არის დიდი, ამ შემთხვევას აქვს თავისი ნაყოფი. ეხლა ვიცით თუმცა მიახლოვებით, თუ რის მწარმოებელია აქაური ბუნება, რის შემძლენი არიან აქაურნი მოსახლე-კაცენი, რა გამოუყვათ ხელიდამ აქაურთ ხელოსანთ. ეს მეტად სასარგებლოა მით, რო გამოუჩენს და გააძლიერებს მათ მუშტარს, ხოლო მუშტრის გამოჩენა და გასაღება იმედი გააღონიერებს საქონლის პატრონს და შეიყვანს უმეტესს ღუწვა-ში და მეცადინეობაში. მეორე ვისტავკა-ში ნიმუშები თით-ქმის სულ კიდეც დაიტაცეს მუშტრებმა, და ვიცით რო ბევრი ხელ-ახლადაც დაიბარეს მოწონებული მათ-მიერ ნივთები შემდგომის დროს-თვის და შემდგომთ მუშტართათვის მეტათ სასარგებლოა შედგენილი და გამოცემული საზოგადოობისა-მიერ კატალოგი ნივთებისა, რომელშიაც არის დაწვრილებით ნაჩვენები სახელები ნივთებისა, ფასი და საიდ-გან ანუ ვის-გან მოიპოვებენ ერთი ანუ მეორე საგანი. ეს კატალოგი ჰყიდება, და არის იმის ფასი ათი შაური.

თ.თ.

სალაყბოს ფურცელი.

მშვიდობის ჩამოვარდნა მკითხველთან, ახალ-წლის-გამო. — მილოცვა ახალ-წლისა და სურვილი მოლაყბისა. — მასალა და იმედები. — ძველი სალაყბო. — კრივი. — ახალი სალაყბო. — სომხური გაზეთი. — ბულვარი. — სხვა და სხვა განსჯა. — ოპერა და მისი სნეულება. — ჟან-მარტინი და გაცრუებული თვალთ-მაქცობა. — ჯამბაზები და ჯამბაზების ცხე-ნოსნობა. — მოგონება ძველებურის ჯირი-თისა. — თეატრი. — დასრულება ლაყბობისა.

წარსულს ფურცელში მგონია გულნაკლულად განვშორდით ერთმანეთს, საყვარელნო მკითხველნო. მაგრამ ისეთი რა სამდურავი იქნება, რა მტრობა, რა ბოროტობა, რომელიც არ გაჰქარდეს, არ მოისპოს ყოვლის შემმუსვრელის დროის-გან. ყოველივე ს-ტდება და ქარწყლდება იმის წინაშე, ყოველივე — არამც თუ ჭირი და სავნო რამე კაცთა-თჳს, არამედ თჳთ სიხარულიც, ლხინიც, ტრფობაც... ჩვენ, სუნტნო

სხუა და სხუა ამბავი.

ქმნილებანი, ვჰმონებით დროს და მისს ცვლებას, და მხოლოდ, რომელსაც დასრულდება ერთი წელი და დაიწყობა მეორე, სხუა — ვიდარა გვიწამებიარა, ვუსურვებთ ერთმანეთს ახალს წელთან ახალს ბედნიერებას, ძველს წელთან ძველის ჭირის დამხობას. და აწ, დღეს არის დამდეგი ახლის ათას რვაას ორმოცდა მეთვრამეტის წლისა, გუშინ იყო დასასრული მეჩვიდმეტისა. მომიბერია თქუენთჳს, საყუარელნო მკითხუელნო, ჩემნი მოხვევნანი, გკოცნი მშვიდის კოცნით, მოგილოცავ ახალს წელს. ღმერთმა ინებოს, მოისპოს ყოველი ჭირი, ვნება, ბოროტი, ძველის წლისაგან მოყენებული; თჳთ ხსოვნაც აღარ დარჩეს, ამოიფხვრას გულის სიღრმიდამ. ჰსწორედ მოგახსენოთ, არ იყო მეტად მადლიანი წარსული წელი: გახსოვსთ ჯერ გვალვა, მერე ხოლერა, მერე ნიაღვარი. ბევრი, ბევრი ავი მოგვაყენებია.... წყეულიმც იყოს იმისი ფეხი, რომ აღარ დაგვიბრუნდეს; დავლოცოთ ახალ-ნაშობი წელი, დავკოცნოთ ნანა, ვუგალობოთ ქება. იხაროს, აღორძინდეს ჩუენ სასიხარულოდ, ჩუენ საამოდ, სარგოდ. მთელი წელიწადი იყოს აღვსილი მხოლოდ ერთის სიხარულით, ლხინით, ამასთანავე თანხმობით, სარგებლობით. ვისურვი, ვისურვი გულის სიწრფელით, რომ ლხინი ლხინათ დარჩეს, და ჭირი აღარ განმეორდეს. იცით, მკითხველნო, მეტადრე რას ვიწადი მე, თქუენი მონა და ფეხის-მტვერი? იმას, რო ჩამოვარდეს ჩემში და თქუენში მშვიდობიანობა, თუ მეტი რამ მომივიდეს ლაყბობა, თქუენც მომი-

ცისკარი.

ტევროთ და ალარ გამომეყიდნეთ: რა ვქნა, ჩემა ბუნება ეს არის, მაგრამ რაც მომდის მეტა, მერწმუნეთ მეტის ერთგულებით, მეტის თქვენდა ყურალის ნდობით. მე ვარ თქუენი მონა, თქუენთვის გაჩენილი, რომ არ მოიწყინოთ, არ მოგცნე მოლოდებას. ბევრი მასალა გვიძევს წინ, უფრო უმეტესი იმედები. ბევრი რამ გვაქუს სათქმელი. ჩუენი რედაქტორიც არ არის ეხლა უიმედო და უფროთ: როგორც მითხრა ყურში, ბევრნი საიმედონი კაცნი დაჰპირებიან დახმარებას; ჯერ არ ასახელებს იმათს სახელს. დავრჩებით ცოცხალნი, ჰსცნობთ, დაინახავთ.

აი დავიწყე, აბა მომიგდეთ ყური.

აი გამოვედი მინადამ..სად წავიყვანოთ, რა გიჩუენოთ? მოდი წავიდეთ ჩუენს სალაყბოზედ: ხომ იცით სალაყბო რა არის, ან სად არის. არც-კია გასაკვირველი, რომ არ იცოდეთ, ან დაგვიწყებოდესთ. სალაყბო არის პატარა მეიდანი, აიქ, ძველის მეფეების სასახლის წინ.... მაგრამ მიხვდით. იქ, ძველს დროს იყო შუა-გული, სადაც ყოველი ადგილობრივი ახალი ამბავი მოგროვდებოდა და ჰპოვებდა ბინას. იქ ჰსცნობდა კაცი კარგსაც და ავსაც ქალაქისას, ქართლისას, მთელის ქვეყნისას, სადამდისაც-კი გაჰსწვდებოდა გეოგრაფიული ცნობა მაშინდელთა ქართველთა. იმ დროს არ იყო არც ფოშტა, არც გაზეთები, მაგრამ მაშინაც ჰსცხოვრებდნენ, მაშინაც ტყობულობდნენ ახალს ამბავებსა თუმცა არავეგრეთ მსწრაფლად,—სალაყბო იყო მაშინდელი

სხჳა და სხჳა ამბავი.

ფოშტაც, გაზეთიც. — აი მძიმედ, ნელ-ნელად, აქა-იქ ქუჩებიდამ ჩამოვლენ ხანში-შესულნი კაცნი, ჩამოსხდებიან ტავის ხეებზე, და დაუწყებენ ერთმან-ერთს საუბარს:

— კნიაზო დიმიტრი, შეიტყე რა მიუქარავს განჯის ხანს?

— რა მიუქარავს, არ შემიტყჳა.

— ჩჳენს ბატონს გადაჰხდომია.

— ეს მერამდენე ღალატია?... აი შეურცხჳა თავი, შეურცხჳა კაცობა, ფუ იმის წვერ-ულვაშს... შენ-კი შეგიტყჳა, კნიაზო ესავ, სარდლის სასახლეში რა მომხდარა? ნარდის თამაშობაში იოანე მდივანს გოგია მოურავის-თჳს კამათლები პირში მიუყრია, და იმასაც კომბალი თავში უსროლია.

— არა, ეგ არა მჯერა, ვეჭობ დიდა წამხდარა...

ამ გვარი და კიდევ სხჳა ამბავი, სალაყბო-ში გამოაშკარებული, მოიფინებოდა მერმე მთელს ქალაქში, განიბნეოდა სახლებ-ში, და ესრეთ საზოგადო ხალხის-მოყვარება იყო მოკლული და კმაყოფილი. — ჰე, სადა ხართ, უწინდელნო დარბაისელნო, უწინდელნო თანა-მესაუბრენო, სალაყბოს ბოძნო, სალაყბოს ჩირაღდნო! გონებიანი იყო თქჳენი სიტყჳა, და რასაც იტყოდით, ყველას ჰქონდა ფასი. მართალში არ ერია ტყუილი, ხუმრობა-ში ლაზღანდარობა. სად-ხართ, აღსდექით, გვასმინეთ თქჳენი ხმა, გვასწავლეთ, დაგვეხმარენით: თქჳენი ძრიელი, ჭკჳანი სიტყჳა საჭიროა მეტადრე ჩჳენის საზოგადოს, მიმქრალებულის ცისკრის-თჳს..... მაგრამ, სად-ხართ

ცისკარი.

არიან ეს პატივცემულნი მოსაუბრენი პატივცემულის ძველის დროისანი? უმრავლოდ განისმის ჩუმი მასილი, ამაოდ აღმიპყრია ყურნი, — ჩამი-ჩუმი არ ისმის სადაყბოზე, მაძლევს ხმას მხოლოდ ცარიელი, ცივი ჰაერი... რა გვეშველება, მაშ სად წავიდეთ, რა გიჩვენოთ ღირსი ნახვისა?... მოდი გავიდეთ სუფდა-ბაღ-ში. იქა, დამოუწნის-წინ, იმერიებმა სოლომე კრივი, მაგრამ, ვჰგონებ, ეხლა ვერც იმან გვყოსთ კმაყოფილი: გვეჩვენებათ გაგონილი უწინდელი კრივიაობა, რომე-ლშიაც გაერევოდნენ დიდის გვარის — პირნი, გა-ნაგებდნენ და განამხნევებდნენ მოკრივეთ. ეხლა ვინ-და არიან, ვინდა დარჩენილან იმათ სამაგიეროდ: ვჰხე-დავთ მოკრივეთ შორის ვინდაც ადამიანებს კარტუ-ზებით და გაგლესილის პალტოებით, და ესრეთ ამ კარტუზებს და პალტოებს დაუჭერიათ ადგილი ძვე-ლებურის კალმუხის ქუდებისა და ფარსაკიანის ქუ-ლაჯებისა.... დავანებოთ თავი კრივს. იქნება მომა-ვალს ეკლიერებში უფრო დასხათ დავლოს, წამო-ვიდეთ ქალაქის გულ-ში, ვნახოთ რას აღმოგვაჩენს ახლანდელი საზოგადოებითი ცხოვრება, გამოცვ-ლილი და განახლებული.

დღე არის ზამთრისანი. მზე ჯერ კიდევ მაღლაა, სოლოლაკის თავ-ზე, მაგრამ, გახვეული გაცივებულს ბურუსიანს ჰაერში, არ იჩენს სხივებს და ძლივს გადმოადგავს ცეცხლიანს სინათლეს ძველს გორგა-სლიანის ქალაქს... ვერა შადრევანი, პოლიციის წინ აღგებული, თითქოს იყოს მარტოდ-მხარეულობის წყარო, არ ასხმევს არავის თავის წყალს, რადგანაც

ს ხ ჳ ა და ს ხ ჳ ა ა მ ბ ა ვ ი.

არის ყინვისგან შეკრული. მარჯვნივ, თამამშოვის ქარვასლის-წინ, წახვეულნი ბეწვიანს პალტოებში და შუბებში, მიმოვლიან მცხოვრებნი ქალაქისანი გრძელს და განიერს ქვის ფილაქან-ზე. ყველას ამ ნაწილს ქალაქისას ჰყავს თავისი განსხვავებული ხალხი. ესრეთ ჩემოხსენებულს ფილაქან-ზე ჰპოვებთ ძველს მოქალაქეთ, და იმათ სიმრავლეში ახალგაზრდათ კაცთ, რომელნიც შეუდგებიან იმათს-ვე გზას და აპარებენ იმათებ-ვე დაძველებას. რა ურიგოა, იმათი მზრდელი ჰაერი არის ანგარიში, სარჩოს-შეძინება, ამ ჰაერში იბადებიან, ამ ჰაერში ჰსცხოვრებენ. ეს ბინა ერთ რიგად მიემგზავსება ძველს სალაყბოს, რომლისა-თვისაც მე ეხლა ასე გწერთ და ვოხრავ, თუმცა ამ ახალს სალაყბოს სხჳა ზნე ჰსჭირს, სხჳა ბეჭედი აძევს, ესე იგი ვაჭრობისა და ვამორჩომისა... აქ იტყობენ წინათვე, თუ რა ფოლდრაგები და რა აღებ-მიცემები უნდა შეჰსდგეს, იქვე შეიკვრის და გადაწყდება წინათ-ვე ყოველი ვაჭრული ამხანაგობა. ამჟამად ჰსწორე მოგახსენოთ მე უფრო მიკაპუარ იმ სავანს, რომელიც უფრო ეახლოების ჩემს უიქრს. იქ იყო ბეჯითი მასლაათი ახლად დაფუძნებულს სომხურს გაზეთზე: მ ე ღ უ ჰ ა ი ა ს ტ ა ნ ი, და დიდს ზრუნვა-ში შედიოდნენ, თუ როგორ დაეხმარნენ იმის გამომცემელს. ბარაქალა სომეხთ მ ა მ უ ლ ი ს — შ ვ ი ლ ო ბ ა ს, არა გვგავან ჩვენს ქართველებს. მე მიუახლოვდი ერთს ყმაწვილ-კაცს მომსხოს ტანისას და დაბალს, რუსულად ჩაცმულს, კარგის საქართველოს გვარისას,

ცისკარი.

თუმცა სარწმუნოებით სომეხს, და მოვახსენე: კნიაზ-ჯიან, რა იქნება ჩუენის ცისკრისათჳსაც იზრუნოთ? შემამზდვირა უმაწვილმა-კაცმა და სიფიცხით მითხრა: ყველამ უნდა იზრუნოს თავის მ ა მ უ ლ ი ს ენის-თჳსათ. — ღმერთი გადღეგძელებთ, სომხური ენა და მამულის ენაა იმის-თჳს, რომლისაც შობითაც, აღზრდითაც, კნიაზობითაც ეკუთვნის სრულიად საქართველოს მიწას? — მე იმას ვერა დავაჯერე-რა, და გულ-ამომჯდარი შემოვადექ ბულვარს, გალავნის ქუჩა-ზე.

აქ სრულებით სხუა ჯურა ხალხი ინახება. რუსობა, აქაური ახალ-გაზდობა ევროპას რჯულზე გაზდილი, — აი რა შეადგენს უმთავრესს საზოგადოობას ამ ჟილაქნიანის ბულვარისას. რავდენს ნახავთ ამ ყმაწვილ-კაცებ-ში, რომელთაგანც არც-ერთს თავი ნაკლები არ უნდა არც-ერთს მინისტრ-ზე. იმათს სახე-ზე წაიკითხავ უმაღლესს რაღაც საგნებზე ზრუნვას. — აქ ყოველი ახალი ამბავი ანაზდად შეიტყობა, აიწონება კიდეც და გაინისაჯება. იმ დროს ჰქონდათ ლაპარაკი ერთს მოხელე-ზე, რომელსაც რაღაც საქმე გამოუძიებინა, აღმოეჩინა მტყუანნი, მაგრამ ბევრის კაი-კაცების წყალობით, თვით იმას-ვე საზრალოს უპირებდნენ სამართალ ქუეშ მიცემას. არ ვიცი-კი ბულვარზე როგორ გაასამართლეს იმის ბედი. იყო კიდევ ბევრი აღებ-დადება აქაურის ქალაქის კლუბ-ზე, რუსულს ჟურნალებ-ზე, სომხურს და სპარსულს გაზეთ-ზე, და აცა თუ

სხვა და სხვა ამბავი.

ეხსენებათა ვინმეს ჩვენში სახელდობ «ცისკარი». — მაგრამ, უეცრების თქმულობა და საქმეა იყო იმა-ზე, რით ცუ,ი ამ ჟამად ჰსცხოვრებს და ჰსუნთქავს საზოგადოება ბულვარისა. იყო დიდი ხსენება ოპერისა და მისის მომღერლებისა — კაცისა თუ ქალისა. უფრო მოყვარე ორის კაცის ბაასს: ერთი იყო ფერ-რმარის სიმღერის ქება-ში, მეორე პონტიკოლისა; მაგრამ ერთიც მოჰქარავდა, მეორეც. დავუწყე ერთს კაცს, რომელსაც წაეკითხნა მკვდი პანტეონი და უკვე-ლას აბეზრებდა თქმით, თუ რა ქმის პატრონი ახლად მოსული მომღერალი ფერზინგი. აქეთ — იქიდამ ისმოდა მხოლოდ სახელები: როსსინისა, ბელლინისა, დონიცეტისა, ვერდისა, მეიერბერისა, და ასე გაში-ნჯეთ ვაგნერისა-ც — ამ თანამედროვის გერმანიის კომპოზიტორისა, რომელსაც შემოუტანია ახალი კა-ნონები მუზიკის კილოვნებაში და თითქმის გულდა წაგვიხდინოს ტკბილი — მოსასმენს იტალიურს ჰანგე-ბა-ზე. არ ვიცოდი რა მექმნა, და მეგონა, რო ვიყავ არა გორგ-ასლანის ქალაქ-ში, არამედ მილანში, ანუ ვენეციაქ-ში. შემხვდა ერთი ჩადრიანი ყმაწვილი ქალი, რომელიც მოდიოდა და იძახდა: თქვენის ბელლინის მზეს, ჩადრზე ფეხი არ დამადგათო. — ახლოს ქუჩი-დამ ჩამოვიდოდა ერთი იმერელის მუშა და დაჰხმახოდა.

ჯიგარო აქა,
ჯიგარო იქა,
ჯიგარო ზევით,
ჯიგარო ქვევით!...

ასე სულ გადარეულან, ყველას მოჰსდებიათ ოპერის

ცისკარი.

რაღაც ხნეულება. პატარა — ბიჭების კივილში ლა დონნა მობილის კმაზე, ხომ ილაჯი წაიღო.

შემოღამდა ბულვარზე. მარცხნივ, გიმნაზიის ზალა განათდა სანთლებითა. ჯერ მეგონა, რო ეგზემენიაა მეთქი მოსწავლეთა, მერმე მივხვდი, რო ეს განათლების სახლი უთხოვებიათ ახლად მოსულის თვალთ-მაქცის ჯან-მარტინის-თვის, რომელიც აძლევს იქ თავის ოინებს. აგერ, ზალა იყო გატენილი ხალხით: ვჰსთქვა, მაშ რა-შია შეეტყოს მეთქი თვალთ-მაქცობა. წინ იდგა დამკლავებული, მხურვალეთ ჩაცმული და მარლის შესხეულობის კაცი, წარმოადგენდა ერთის-მეორე-ზე გასაკვირველს ოინებს. აქ თავებს წაგლეჯდა ტრეფებს და ისევ გამოაბამდა, იქ ცარიელის ქუდცახოციდამ გამოჰსდგავდა ვეება ბადიას წყლითა და სავსეს თევზებითა. ერთს პატარა ბიჭს აუკრა მაგრა თვალები, პირიც კედლის-კენ აქნევინა, მერმე მოჰსთხოვა მჭვრეტლებს ქაღალდის ფულები, და იქ ბიჭს გამოაცნობინა, თუ ფულები რავდენიანია, რა ნომრებიანი და რომლის წლისანი. მჭვრეტელნი, მეტადრე ქალნი, გაკვირვებულნი იყვნენ ამდენს სასწაულ — მოქმედებაზე, ზოგიერთნი კი ცემდნენ ტაშს და შედიოდნენ გამოუთქმელს აღტაცებაში. ბოლოს იმ კუდიანმა გამოიტანა ცარიელი ბოთლი, და ვინც რა მოინდომა, ცარიელის ბოთლიდამ წამოუსხა რუმკებში, ვის ლიქორი, ვის ხერესი, მადერა და სხვა-და-სხვა ევროპის ღვინოები. მე მომაგონდა ერთი მოჰსწრობილი ფიქრი, და იმ დროს, როდესაც ტაშის-კვრით დაჯილდოებული თვალთ-მაქცი შეიქცეოდა სტოლისკენ,

სხუა და სხუა ამბავი.

წამოვეწიე, ვჰსტაცე ხელი და ვუთხარ: არა, მუსიო, მომიცა, შორს რად მივდივართ, თუ რო რამ ოსტატობა შეგიძლია, გააჩინე ყანწი ან აზარფეშა და დამისხი ჯამშიკი ჩემის საყვარლის და სამშობლოს კახურის ღვინისა, დამისხი საკუთრივ ჭავჭავაძის ზვრის ღვინო. ჰსწორე მოგახსენოთ, ეს განთქმული წარჩინებული ოინ-დარი უცებ გაშრა, დაიკარგა, თითქოს თითონ-ვე მოჰსდევნოდა რადაცჯადო, არ იცოდა რა ექმნა. სასწრაფოთ და ენის რევით წამომძახა: უკაცრავათ, კიდეც გავათავეთ აქამდინ სად იყავით. და ესრეთ, ვერც ყანწისა და ვერც აზარფეშის გაჩენა ვერ შეიძლო, კახურის ჯამშიკისა რადა მოგახსენოთ. სირცხვილეულმა ჟიცხლავ წამოაშენინა მუჟიკას, თავი დაგვიკრა, გამოგვეთხოვა და გვითხრა: წარმოდგენამდინაო. და მას აქეთ, არმაც თუ კიდევ როდისმე ჰქონია წარმოდგენა, აღარცკი სადმე დავგვნახვია. ასე ვიცით ჩუენ გაცრუება თვალთ-მაქცებისა, იმათი მოსატყუარი არავინ არი. «აქეთ მოიხედე, ჩუენო მოდაუნევ, ბარაქალა!» მომძახიდნენ ყველანი, ჩამოვიდოდი-რა, ვითა მდევა მოსილი მოდამქრე, კიბეზე. მაგრამ მე ყური არა ვის ვათხოვე და ჩამოველ ბაკა ბუკით ისევ ტროტუარ-ზე. მეტად მომიჭირა სიცივემ, დავაპირე ასვლა კლუბში, რომელიც იყო განათებული და იწყო მუნ დროშკების დენამ; მაგრამ მომაგონდა. რო იქ იპოება ერთი ცხრის-მოთამაშე ვაჟი, რომელიც კელ-მარდობით თითქმის ჟან-მარტინსაც არ ჩამოუვა, და აღარ ავედი. მე ოინება თვალთ-მაქცებ-

ციხკარი.

შიაც მეჯავრება, არამც თუ კეთილ-შედგენილს სა-
ზოგადოებაში.

მეორე სადამოს, ისევ იმავ გზით ამოვედ კიდევ ბულვარზე. ამ გზით იყო სხვა სანახავი. შორ ⁊ პირ, ზედ გზის პირ-შია, სადაც დგა ახლად-აღ-გული ფიცრის შენობა, ეკიდა დიდი ოთხ-კუთხიანი ანთებული ფარანი; ფარნის ზემოთ, ბიძგე, ფერია-ალებდა ილექანი, ⁊ გვერდითაც იყო ჩამოჭენილი დიდი ტილო, რომელზედაც სინათლე-ზე გაარჩევდა გამოსახული ვეება გარეული დათვი. მე მაშინვე შენიშნა, რო ეს უნდა იყოს სახლი მხეცების, რომელიც დიდი ხანი არ არი მოუყვანიათ შორის ქვეყნიდამ ტფილის-ში საჩვენებლად. ხალხსმა წამიტაცა ⁊ წავსდგი ფეხი. კარებ-ზე ეკრა ფურცელი, რომელ-ზედაც წავიკითხე: პირველი ადგილი ათი შაური. რაო? ვიფიქრე. ნუ თუ მხეცების ნახვა-შიაც უნდა ფული ვაძლიოთ მაშინ როდესაც ჩვენ მხარეს რავდენი მხეცია: ამ გვარ საქონლით ნუ-თუ ვინმემ გაგვაკვირვოს? მერმე რა, საქმე რად გავიჭირო, რად დავგვლეჯინო; მაგრამ აღმოვიკითხე რა იმავ ფურცელ-ზე, რო მხეცები არიან მაგრად დამწყვდეულნი რკინის ყაფაზებში, ვსთქვი. მადლობა შენთვის — მეთქი, ⁊ შეველ. ვნახე მართლად მრავა-ლი საკვირველებაː ერთი დიდი გველი, წოდებით ბოა კონსტრიქტორი, თითქმის თორმეტ-ცამეტი ქარ-თული ადლი სიგრძე, ინდოეთი-დამ გამოყვანილი, რომლისაც მოთხრობს თვით ლომსაც ერევაო. ღმერთო დიდებულო, გველს გველობა არ ეყოფა, რო ამისთანა

სხჳა და სხჳა ამბავი.

დონიერიც არ იყოს. კარგი რო ამ გვარ გველს აქ ვერ იპოვი: აქაური გველები სულ გალეული ხალხია. მერმე იყო ჭრელი ფოცხვერი, საშინელი კაცის მჭამელი; მერმე მაიმუნები, ტურები, თაგვები და სხჳა და სხჳა ფერის თუთიყუშები: ამ გვარებიც ბევრია ტფილის-ში. იყო კიდევ ერთი მგელი ფრანციიდამ, ორი ამერიკიდამ: რა მოგახსენოთ დიდა ინდიიდამ მოუყვანად:

მესამე გზობით, სადამოს-ჟამს, ჩაველ უაბახ-ზე, სადაც თითქმის ნახევარი ამ მეიდნისა უჭირავს სხჳა ფიცრით აღგებულს შენობას. მუზიკა იკვროდა და იყო დიდი ხალხის დენა. იქ წარმოადგენენ თავანთს უნრებს პეტერბურღიდამ მოსული ჯამბაზები და გვიჩვენებენ თავანთს ცხენოსნობას. ბევრი კარგი ჯამბაზები მინახავს ჩემს სიცოცხლეში, ბევრს კაი ცხენოსნებს მოვსწრებივარ, და ამისთჳს გული არ მიმიდიოდა რომ შევსულ-ვიყავ და მენახა ეს ახლად მობმანებული ხალხი, მაგრამ რა კელი ვერება? თქუენთჳს, სულ თქუენ-თჳს, საყვარელნო მკითხველნო, რომ გაგართოთ, გასიამოვნოთ. ლაზდანდრობა ხომ გიყვართ, და აი შევიდე, ნუ დაზოგავთ ერთ-ორ მინალოუნს, ამიტომ რომ ჩუმრობა არ არი ვეღარ ვნახავთ, ყარებ-ში გვიცხადებენ, რომ დიდ ხანს აღარ დავრჩებითო ტფილის-ში, წავალთო, და დამრჩებით უნახველიო. რადა გვეშველება???

სწორე მოგახსენოთ, მე დიდად მომეწონა შინაგანი გამართულობა, თუ საჯდომი ხალხისა, თუ წარმოსადგენი. დაიწყეს ჯერ გაჭიმულს თოკზე ხტომა

ცისკარი.

ქალებმა და კაცებმა. დიდი ვარჯისა გახლავთ, დიდი გამხედველობაა სიარული თოკზე, რომელიც არის გაჭიმული მხოლოდ ორ-სამ მტკაველზე ადგილიდამ. არა ჰგვანებიან ჩვენებურს ჯამბაზებს, რომელნიც როცა თოკზე დახტიან, იტყვი ჰაერში იკარქებიანო და წინათვე ესალმები იმათ. მერმე ატყდა ცხენების ჭენება, და რა ცხენებისა, თითქოს ციკნები იყვნენო. წარმოიდგინეთ რკალივით შემოფარგლული ადგილი, სულ მგონია არ იყოს ოცდა ათი ნაბიჯი იმგრ-გვლივ; გამოათრევდნენ თითო-თითო ცხენს, შე-მოახტებოდნენ ზედ, ესაკი უნდა ვჰსთქვათ მეტად მარდად ნამეტნავად ქალები, და არბენინებდნენ. ვუუუ-რე, ვუუურე, თუ როგორ ტიტველა დედაკაცები უბელო ცხენებს გავაზე ახტებოდნენ: აი თქვენც შეგვარცხვინათ მეთქი და ამას იქით თქვენთან მომ-სვლელიც. იმის შემდგომ დაიწყეს მალაყები და სხვა კიდევ რაღაც მიქარვები. წამოვდექ საჩქაროთ და გამოვარდი გარეთ. ბნელი და ცივი ღამე აწვა ყაბახს, თუმცა ვარსკვლავებს ყინვისაგან მოჭერილს გაჰქო-ნდათ კაშკაში. მომაგონდა ძველის დროს შექცევაები, უწინდელი ასპარეზობა, უწინდელი ჯირითობა ყაბახ-ზე, სადაც, როგორც მოგვითხრობს მელექსე (თავადი გ. ო.):

. . . . დღესასწაულსა,
შექცევით, ლხინით მოწოდებულნი,
ჭაბუკნი კაცნი ყაბახსა ვრცელსა,
ტურფად დარახტულ და დარაზმულნი,
ვით ალვა რგულნი ცხენზე უძრავად,

ს ხ ვ ა   დ ა   ს ხ ვ ა   ა მ ბ ა ვ ი.

მოჰქრიან ღვრეო, ვითა ნიავი...
ჰკრეს ნადარასა — განიყვნენ ორად,
აჰა საამო ჰსჩანს სანახავი!
ცხენთა თქრიალი, შუბთა ტრიალი, ჯირითთ სრიალი,
ყურთმაჯთ ბრიალი,
ცხენიდგან ხტომა, კვალად შეხტომა, უზანგთა
ცემა, და კრმალთ კრიალი!
ზოგი არწივსა,
ზეცას მფრინავსა,
ისრითა მკვეთრით მკერდსა განუკვეთს;
ჯირითი ზოგის,
ზუზუნით მოჰქრის
და თჳსსა ნიშანს შორს გარდუმახვებს.

. . . .

დავჰხედე საათს და იყო მერვე. საჩქაროთ გავემგზავრე თეატრ-ში. იყო დანიშნული ს ე ვ ი ლ ი ი ს დ ა ლ ა ქ ი.... მაგრამ კმარა ამდენი ლაყბობა, მეტად დავიღალე და მგონია თქუენც ბლომათ დაიღალენით. ზოგი კვლავ იყოს. მეტადრე ხომ იცით თეატრი ჩემი ჰომონია: იმაზე გადამიგია ჩემი სიცოცხლე, იქ მიტირნია, იქ მიცინია, იქ დავმტკბარვარ... დარჩეს თეატრი შემდგომს ფურცლამდინ....

მოლიაყბე.

რ ე დ ა ქ ც ი ი ს-გ ა ნ.

ამ წლის 1858 პირველის იანვრიდამ, ჩუჱნი ჟურნალი « ც ი ს კ ა რ ი », ახლანდელს რედაქციის ქუჱშ, ჩადგა მეორეს წელიწად-ში. როგორც გაიარა პირველმა წელმა, ამის დამნახავი საზოგადოებაა. მომატებული იქმნება ჩუჱნგან, რო ჩუჱნ-ვე შევი-დეთ განხილვა-ში როგორათაც ნაკლოვნებისა, ეგ-რეთ-ვე ღირსებისა ჩუჱნის ჟურნალისა. ნაკლოვნება იყო ის, რაჲცა ეთჳსება ყოველს ახალს დაწყებულს საქმეს, ესე იგი: ღონის-ძიების უქონლობა, მასალის სისუსტე; ხოლო ჩუჱნ თავ-მოწონებით ვაღვიარებთ, რო ღირსებად უნდა ჩაგვეთვალოს: ამდენს დაბრ-კოლებაებ-თან სასოს-წარუკვეთლობა, დადგრომ-ლობა, სიმტკიცე, მხნეობა, რომელთაც გამოგვიყ-ვანეს თითქმის მძლევლად და მიგვახწევინეს ჩუჱნ-და წინა-დადებულს საგნამ-დის.

ეხლა ვჰგონებთ აღარა გაგვიჭირდეს-რა: ერთმა მცოდნემ და განათლებულმა პირმა მიიღო დაახლო-ებული და ნამდვილი თანა-შემწეობა ჩუჱნი. ამ პირველის წიგნის ნახევარი იყო უკუჱ აღბეჭდილი, რომელსაც იმან წინა-დაგვიდო თავისი თანა-მეშრო-მლობა; ამის-თჳს იმისი კალამი შემოვიდა მხოლოდ მეორეს ნახევარ-ში, ესე იგი ს ხ უ ა და ს ხ უ ა ს ა მ ბ ვ ე ბ ი ს ნაწილ-ში. მშუჱნივრად შედგენილი,

თუმცა შემოკლებული, სტატიები მისი რასაკვირვე-ლია შენიშნულ იქმნებიან ყველასა-გან და მიიზიდვენ საზოგადოს. ყურადღებას. — ამას-იქითაც აღგვითქვა იმავ პირმა დახმარება თავის მეშრომლობით და თვა-ლის-გადავლება თვითეულის ჩვენის წიგნისა, და ჩვენც ღრმად და გამოუთქმელად ვმადლით მას მით უმეტეს, რო იმისი დუწვა ამ საზოგადოს და საერთოს საქმე-შა არის სრულებით უანგარო და კეთილ-შობილური.

ამ გვარისა-ვე თანა-შემწეობისა დაპირება განგვი-მეორეს სხვათა გამოჩენილთა ლიტერატორთაც: კნიაზ რაფაელ ერისთავმა, ნიკოლოოზ ბერძენოვმა, დიმიტრი ბაქრაძემ, და ეგრეთ-ვე კნიაზმა რევაზ შალვას-ძემ ერისთავმა, და სხვათა, რომელთაც ზოგი ერთი თხზულებანი კიდეც იმეოფებიან რედიქცია-ში, და ზოგი — ერთსაც მოველით.

მაგრამ, საკვირველია, ეს იმედები და აღთქმანი იყო თითქმის ნანიშნები და მხედველობა-ში შემო-ტანილი საზოგადოებისა-თვს წარსულის წლის უკა-ნასკნელს წიგნებ-ში; აქამდინ-კი ჯერ ბევრით არ მოუთხოვნიათ ამ წლის ცისკარი. თუ-კი შარშან, იმ ქისეტობა-ში, იყო მრავალი მუშტარი, მაშ ეხლა ამდენს იმედებთან, უფრო არ უნდა მრავლდებოდნენ და კვირდებოდნენ კელის-მომწერნი. კიმედეულობთ რო ამ ჩვენს შენიშვნას სულ-მოკლეობად და მოუთმენლობად არ ჩამოგვართმევენ, არამედ და-ნახვენ სრულიად კანონიერად, ამიტომ რო ჩვენც ჩვენის თადარიკის დაჭერა გვმართებს წიგნის დაბეჭვდის თავობა-ზე რო ნაკლებას რიცხვის

დაბეჭდილი მუშტარი არ გაუჭირდესთ წიგნების მოპოვება, ხოლო მომატებულის დაბეჭდვით ჩვენც არ შევიდეთ ზარალ-ში, რადგანაც ჩუენი შეძლება ყველას კარგად მოუხსენება.

რედაქცია იგივეა და ჰსცხოვრებს იმავ ბინაზე. ფასიც «ცისკრისა» არის ერთი და იგივე. ჟურნალი გამოიცემა ისევ იმ პროგრამით, რომელიც არის დამტკიცებული მაღლის მთავრობის-მიერ. მხოლოდ სანახაობა და სტატიების გარიგებას მიეცემა განვითარება და უმჯობესი წესი. ოთხი წიგნი ჟურნალისა შეადგენს თჳთო ტომს, ანუ ნაწილს, ამისთჳს ოთხსავე ექნება ერთი ნუმერაცია, მისთჳს რომ როდესაც ოთხი წიგნი გამოვიდეს, კელის-მომწერელთ შეეძლოსთ ერთად გადაბმა და ერთის ყდის გაკეთება. მეოთხეს წიგნთან საკუთარი სარჩევიც დაურიგდებათ კელის-მომწერელთ.

რედაქტორი და გამომცემელი ი. კერესელიძე.

1 იანვარს 1858. წელსა

სხჳა და სხჳა ამბავი:

კენჭი კეთილშობილთა და მოქალაქეთა ტფილის-ში . . . . თ.

გაგზავნა კეთილ-შობილთ უმაწვილ-კაცთა პეტერ-ბურღ-ში . . . . თ.

გამოფენა ბუნებისა და კელთ ნაწარმოებისა ტფილის-ში . . . . თ.

სალაყბოს ფურცელი:

მშვიდობის ჩამოვარდნა მკითხველებთან, ახალწლის-გამო. — მილოცვა ახალწლისა. — სურვილი მოლაყბისა. — მასალა და იმედები. — ძველი სალაყბო. — კრივი. — ახალი სალაყბო. — სომხური გაზეთი. — ბულვარი. — სხჳა და სხჳა განსჯა. — ოპერა და მისი სნეულება. — ჟან-მარტინი და გაცრუებული თვალთ-მაქცობა. — მხეცების სახლი. — ჯამბაზები და ჯამბაზების ცხენოსნობა. — მოგონება ძველებურის ჯირითისა. — თეატრი. — დასასრული ლაყბობისა. . . . . მოლაყბისა.

რედაკციის-გან.

«ცისკარი» 1858 წლისა გამოცემა პირველს რიცხვს ყოველის თვისას, წიგნი და წიგნი, ხუთის ფურცლიდამ რვამდინ.

ფასი ერთის წლის გამოცემისა:

ქ. ტფილის-ში, გაუ-გზავნელად ექვსი მანეთი თეთრი ფული.

შინ მიწოდებით ანუ სხვა ადგილებში გა-გზავნით: შვიდი მანეთი თეთრი ფული.

ჴელი მოსწერება:

ქ. ტფილის-ში, ქართულის ჟურნალის «ცისკა-რის» რედაქციაში, კნიაზ ალექსანდრე ვახტან-გის-ძის ჯამბაკურიან-ორბელიანის სახლში.